

Pieņemts
Fiskālās disciplīnas
padomes sēdē Nr.6(45)
2020.gada
Protokols Nr.§1.1

FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS UZRAUDZĪBAS ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS VIDĒJA TERMIŅA BUDŽETA IETVARU
2021.-2023. GADAM

Rīga, 2020

Saturs

ANOTĀCIJA	3
KOPSAVILKUMS	4
SAĪSINĀJUMI	8
1. Fiskālā politikas attīstība.....	9
1.1. 2020.gada perspektīva	9
1.2. Fiskālā pozīcija 2021-2023 gadiem.....	10
1.3. Pēdējo gadu fiskālā retrospekcija	14
1.4. Ekonomikas stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme.....	16
2. Fiskālie riski.....	19
3. Fiskālie skaitliskie nosacījumi	21
3.1 Valsts parāda nosacījums	22
4. Makroekonomiskās vides novērtējums.....	25
4.1 FM prognozēto Makroekonomikas rādītāju izmaiņas pēc CSP nacionālo kontu revīzijas	25
4.2 Latvijas makroekonomikas vides aktuālais pārskats.....	26
4.3 Latvijas ekonomikas cikli un attīstība starp divām krīzēm	39

ANOTĀCIJA

Padome kopumā piekrīt valdības koncepcijai, sagatavojot valsts budžeta projektu 2021. gadam un VTBI 2021. – 2023. gadam, kas paredz strauju ekonomiskās aktivitātes palēnināšanos 2020. gadā un pakāpenisko atveseļošanos 2021. gadā. Valdības plāns paredz, ka smagās ekonomikas lejupslīdes apstākļi 2020. gadā ietekmēs ekonomiku arī 2021. gadā, neļaujot kompensēt radušos zaudējumus. Valdība pieņem, ka 2021. gadā būs spēkā ES fiskālās sistēmas vispārējā izņēmuma klauzula un fiskālo mērķu sasniegšana neattieksies uz 2021. gada budžeta projektu, savukārt labāka budžeta bilance 2023. gadā par 0.5% kompensēs plānoto strukturālās bilances pārsniegumu 2022. gadā. Tomēr valdības fiskālai politikai vajadzētu būt elastīgai atkarībā no apstākļiem. Ja ekonomiskā situācija pasliktinās, varētu būt nepieciešams papildus fiskālais stimuls, ja ekonomiskā situācija attīstās labāk kā plānots, nepieciešams uzlabot budžeta bilanci ar papildus budžeta ieņēmumiem.

Budžeta ietvars paredz sekojošas budžeta bilances pie nemainīgas politikas: -3.9% 2021. gadā, -2.8% 2022. gadā un -1.7% 2023. gadā. Iepriekš minētie mērķi, atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem, nodrošinātu valdības strukturālo bilanci -2.0% 2021. gadā, -1.0% 2022. gadā un -0.1% 2023. gadā, ņemot vērā starpību starp faktisko un potenciālo ekonomikas izaugsmi. Padome atzīmē, ka, lai gan 2021. gadā valsts fiskālā politika būs konservatīva, tomēr FDL prasības netiks pilnībā ievērotas, nosakot valsts budžeta maksimālo izdevumu apmēru 2022. gadā. Vienlaicīgi Padome atdzīst, ka nospraustie bilances mērķi ir samērīgi ar ekonomisko lejupslīdi un ievēro pretcikliskās politikas principu kopumā 2022. un 2023. gados. Ņemot vērā lielo nenoteiktību ekonomikas attīstībā un nepieciešamību pārvarēt ekonomikas lejupslīdes sekas, Padome precīzēs savu viedokli par 2022. gada budžeta izdevumu griestiem 2021. gada Uzraudzības ziņojumā.

Pašreizējais valdības plāns nepieļauj fiskālo telpu jaunām politikas iniciatīvām. 2022. g. un 2023. g. jebkuras valdības prioritātes un izdevumu iniciatīvas būtu jāsedz ar ietaupījumiem, samazinot citus izdevumus, vai ar efektīviem ieņēmumu palielināšanas pasākumiem. Padome sagaida valdības īpašo apņemšanos, tostarp politikas pasākumus, lai ierobežotu izdevumu pieaugumu 2022. – 2023. gadā, pārsniedzot VTBI noteiktos maksimālos apjomus.

Padome atzīnīgi vērtē, ka 2021. gada budžeta prioritātes ir sociāli orientētas, ar potenciālu fiskāli stimulēt kopējo iekšējo pieprasījumu, uzlabot veselības aprūpes sistēmas kapacitāti un mazināt sociālo nevienlīdzību, vienlaicīgi neapdraudot valsts fiskālo ilgtspēju.

Padome ar gandarījumu atzīmē, ka Starptautiskā kredītreitingu aģentūra "S&P Global Ratings" saglabāja Latvijas kredītreitinga "A+" līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu, bet oktobra sākumā arī starptautiskā aģentūra "Fitch" ir saglabājusi Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī, paaugstinot nākotnes vērtējumu no negatīva uz stabilu. Tas ir augsts valdības fiskālās politikas novērtējums sarežģītos krīzes apstākļos.

KOPSAVILKUMS

Covid-19 vīruss izraisīja vispārēju ekonomikas krīzi, kā rezultātā tika aktivizēta ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu 2020. gadā. Līdz ar to tika aktivizēts arī FDL 12. panta noteiktais atkāpes nosacījums, kas atļauj neievērot 0.5% strukturālo deficīta mērķi 2020. gadā. Vēlāk pieņemtais "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums" noteica, ka FDL fiskālie nosacījumi daļēji nav spēkā arī 2021.gadā.

Valsts budžeta projekts 2021. gadam un VTBI 2021. – 2023. gadam ir sagatavots apstākļos, kad 2020. gadā ir notikusi nopietna ekonomikas lejupslīde, ko izraisīja Covid-19 pandēmija, kā reakcija uz uzņēmējdarbības ierobežojumiem un izmaiņām cilvēku ekonomiskā rīcībā.

Valdība 2020. gadā ir darbojusies nopietnas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, kas izraisa novirzi no bilances noteikuma saskaņā ar FDL 12. panta 1. punkta 3) apakšpunktu. Padome piekrīt, ka nosacījumi ekonomikas lejupslīdes apstākļu konstatēšanai ir izpildīti, jo ekonomiskā aktivitāte divus ceturkšņus pēc kārtas (2020. gada 1. un 2. ceturksnis) samazinājās (pamatojoties uz sezonāli izlīdzinātiem CSP datiem) un lejupslīdi izraisījušo šo notikumu attīstība ir globāla un valdību iespējas to kontrolēt ir ierobežotas.

Eiropas Komisija nav noteikusi vispārējās izņēmuma klauzulas darbības noslēguma termiņu, tomēr tās darbības laiks atkarīgs no nopietnas ekonomikas lejupslīdes apstākļu esamības ES kopumā vai atsevišķās ES dalībvalstīs. Jāņem vērā, ka jau 2021. gadā Latvijā ir prognozēta straujāka vai lēnāka ekonomikas izaugsmes atgriešanās, tomēr izaugsme būs zemāka par ekonomikas potenciālu.

Padome kopumā piekrīt valdības koncepcijai, sagatavojot valsts budžeta projektu 2021. gadam un VTBI 2021. – 2023. gadam, kas paredz strauju ekonomiskās aktivitātes palēnināšanos 2020. gadā un pakāpenisko atveseļošanos 2021. gadā. Valdības plāns paredz, ka smagās ekonomikas lejupslīdes apstākļi 2020. gadā ietekmēs ekonomiku arī 2021. gadā, neļaujot kompensēt radušos zaudējumus. Valdība pieņem, ka 2021. gadā būs spēkā ES fiskālās sistēmas vispārējā izņēmuma klauzula un fiskālo mērķu sasniegšana neattieksies uz 2021. gada budžeta projektu, savukārt labāka budžeta bilance 2023. gadā par 0.5% kompensēs plānoto strukturālās bilances pārsniegumu 2022. gadā. Tomēr valdības fiskālai politikai vajadzētu būt elastīgai atkarībā no apstākļiem. Ja ekonomiskā situācija pasliktinās, varētu būt nepieciešams papildus fiskālais stimulants, ja ekonomiskā situācija attīstās labāk kā plānots, nepieciešams uzlabot budžeta bilanci ar papildus budžeta ieņēmumiem.

Padome atgādina par minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanas mehānismu (FDL 11. pants), kas tiek iedarbināts, ja ietvara likuma projekta sagatavošanas gadā uzkrāta pārmērīga strukturālo bilanču summa no iepriekšējiem gadiem. Lai gan ekonomiskā izaugsme var atsākties pavisam drīz, pozitīvas izlaižu starpības nav sagaidāmas nākošos 3-4 gadus, tāpēc tuvākajos gados ir mazs risks, ka strukturālās bilances koriģēšanas mehānisms var tikt iedarbināts, lai kompensētu krīzes gados uzkrāto deficītu. Budžeta ietvars paredz sekojošas budžeta bilances pie nemainīgas politikas: -3.9% 2021. gadā, -2.8% 2022. gadā un -1.7% 2023. gadā. Iepriekš minētie mērķi, atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem, nodrošinātu valdības strukturālo bilanci -2.0% 2021. gadā, -1.0% 2022. gadā un -0.1% 2023. gadā, ņemot vērā starpību starp faktisko un potenciālo ekonomikas izaugsmi. Padome atzīmē, ka kaut gan 2021. gadā

valsts fiskālā politika būs konservatīva, tomēr FDL prasības netiks pilnībā ievērotas, nosakot valsts budžeta maksimālo izdevumu apmēru 2022. gadā. Vienlaicīgi Padome atdzīst, ka nospraustie bilances mērķi ir samērīgi ar ekonomisko lejupslīdi un ievēro precikliskās politikas principu kopumā 2022. un 2023. gados. Ņemot vērā lielo nenoteiktību ekonomikas attīstībā un nepieciešamību pārvarēt ekonomikas lejupslīdes sekas, **Padome precizēs savu viedokli par 2022.gada budžeta izdevumu griestiem savā 2021.gada Uzraudzības ziņojumā.**

Pašreizējie fiskālie plāni nepieļauj fiskālo telpu jaunām politikas iniciatīvām 2022. līdz 2023. gadam - jebkuras valdības prioritātes un izdevumu iniciatīvas būtu jāsedz ar ietaupījumiem, samazinot citus izdevumus, vai ar efektīviem ieņēmumu palielināšanas pasākumiem. Padome sagaida valdības īpašo apņemšanos, tostarp politikas pasākumus, lai ierobežotu izdevumu pieaugumu 2022. – 2023. gadā, pārsniedzot VTBI noteiktos maksimālos apjomus.

Padome atzīnīgi vērtē, ka 2021. gada budžeta prioritātes ir sociāli orientētas, ar potenciālu fiskāli stimulēt kopējo iekšējo pieprasījumu, uzlabot veselības aprūpes sistēmas kapacitāti un mazināt sociālo nevienlīdzību, vienlaicīgi neapdraudot valsts fiskālo ilgtspēju. Padome atbalsta valdības pasākumus nodokļu politikas uzlabošanā, jo īpaši liekot uzsvāru uz sociālās apdrošināšanas iemaksu uzlabošanu autoratlīdzības saņēmējiem un mikrouzņēmumos nodarbinātajiem. Tomēr nodokļu politika neļaus palielināt valdības rīcībā esošos resursus, lai pievērstos labākas veselības aprūpes prioritātēm, turpinot plāniem palielināt atalgojumu lielām valsts darbinieku grupām, finansējumu sociālajiem pabalstiem un infrastruktūras izdevumiem, kas veikti pēc pandēmijas, kā arī stabilizēt fiskālo līdzsvaru pēc ekonomikas lejupslīdes.

Kopumā Padome atbalsta valdības izveidoto atbalsta pasākumu programmu un aicina to vairs nepaplašināt, ja vien ievērojami nepasliktinās ekonomiskie rādītāji. Kā tuvākā prioritāte ir uzskatāma Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma ātra un efektīva izmantošana tuvākajos divos gados, lai stiprinātu Latvijas ekonomikas potenciālu saskaņā ar ES izvirzītajām prasībām. Šis mehānisms ir jauns finanšu instruments ar ātriem ieviešanas termiņiem – tas varētu aizpildīt ES struktūrfondu finansēšanas trūkumu tuvākajos divos gados.

Starptautiskā kredītreitingu aģentūra "S&P Global Ratings" ir paziņojusi par Latvijas kredītreitinga saglabāšanu "A+" līmenī ar stabilu nākotnes novērtējumu. Oktobra sākumā arī starptautiskā aģentūra "Fitch" ir saglabājusi Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī, paaugstinot nākotnes vērtējumu no negatīva uz stabilu. Tas ir augsts valdības fiskālās politikas novērtējums dotajos apstākļos. Pozitīvs fiskālās politikas vērtējums krīzes situācijā ļāva Valsts kasei aizņemties starptautiskajos finanšu tirgos ar izdevīgiem nosacījumiem.

Ekspansīvā fiskālā politika ir ievērojami palielinājusi valstu parādus un veicinājusi pārmērīgas valsts iejaukšanās ekonomikas procesos kultūru. Pēc SVF aprēķiniem jau pirms Covid-19 krīzes attīstīto valstu parāds sasniedza 105% no IKP, tomēr jau šī gada beigās parāda līmenis varētu pārsniegt 120% no IKP¹. Padome uzskata, ka fiskālā un monetārā politika nav pilnvērtīgs aizvietotājs strukturālām reformām ilgtermiņā un ierosina Latvijas valdībai arī turpmāk demonstrēt fiskālās disciplīnas ievērošanas kultūru.

¹ Avots: https://www.imf.org/external/datamapper/G_XWDG_G01_GDP_PT@FM/ADVEC/FM_EMG/FM_LIDC, skatīts 09/10/20

Padome vērs uzmanību uz strauju valsts parāda pieaugumu, lai veidotu skaidras naudas līdzekļu rezerves un finansētu budžeta deficītu ekonomikas lejupslīdes apstākļos. Valsts parāda straujākais kāpums notika š.g. aprīlī, tomēr vēl joprojām turpinās mērens valsts parāda pieaugums, kas augustā sasniedza 12.636 mljrd. eiro. Tādējādi, kopš ārkārtas stāvokļa izsludināšanas martā, valsts parāds ir pieaudzis vairāk kā par 2 miljardiem eiro (augustā – 2.274 mljrd.), jeb apmēram 8% no IKP. Šobrīd valsts parāds ir sasniedzis apmēram 44% no IKP. Lai gan parāda līmenis vēl joprojām atbilst FDL parādanosacījumam, tā straujais pieaugums ir satraucošs. Kopš iepriekšējās krīzes valsts parāda līmenis bija samazināts par apmēram 10%, tagad īsā laikā tas atkal ir ievērojami pieaudzis. Tas signalizē par fiskālo ievainojamību vidējā termiņā.

Padome uzskata, ka fiskālās drošības rezerves piešķiršana 2021. – 2023. gadam ir adekvāta, savukārt neplānotiem izdevumiem, dažu valsts uzņēmumu darbības nodrošināšanai pandēmijas laikā un pēc tās, ir vajadzīgas efektīvākas stratēģijas risku novēršanai un prasību samazināšanai valsts resursiem nākotnē.

Nākošie gadi būs sarežģīti no valsts fiskālā aspekta – neskaidrība ar Covid-19 vīrusa izplatību, neskaidrība ārējā ekonomiskajā un politiskajā vidē, palielināts valsts parāds, nepieciešamība atgriezties pie ilgtspējīgas fiskālās politikas. Valsts šī brīža ekonomiskās politikas prioritāte un izaicinājums ir ekonomikas stimulēšana un ekonomiskās veiktspējas noturēšana, vienlaicīgi saglabājot valsts finanšu ilgtspēju vidējā termiņā un pakāpeniski atgriežoties pie fiskāli ilgtspējīga budžeta.

Valdībai jāpastiprina fiskālo risku monitorings un vadība, īpaši, saistībā ar riskiem, kas izriet no Covid-19 finanšu instrumentiem uzņēmumiem, valsts kapitālsabiedrību finanšu stāvokli un norisēm finanšu sektorā.

Padome apstiprināja makroekonomiskās prognozes, kuras FM sagatavoja VTBI attīstībai 2021. – 2023. gadam, paredzot ekonomiskās aktivitātes atjaunošanos 2021. gadā pēc būtiskas lejupslīdes 2020. gadā.

Lai gan Padome atzīst, ka jaunākie statistikas dati signalizē par ekonomikas stabilizēšanos, tomēr aicina pievērst īpašu vērību FM izstrādātajam Covid-19 otrā viļņa scenārijam, jo riski vēl arvien ir ļoti augsti gan saistībā ar saslimstību, gan ar pirms krīzes laikā aktuālo ģeopolitisko spriedzi: sarežģītās pēc-Brexit tirdzniecības sarunas, Baltkrievijas politiskā krīze un citi.

Padome atzinīgi vērtē FM par alternatīvā makroekonomikas scenārija izstrādi Covid-19 otrā pandēmijas viļņa gadījumam, kas paredz reālā IKP kritumu 2020. gadā līdz (-9%) apstiprināto (-7%) vietā, un vājāku ekonomikas izaugsmi 2021. gadā (+2%), apstiprināto (+5.1%) vietā. Padome uzskata, ka šādi riski joprojām ir būtiski, nesniedzot infekcijas transmisijai vietējā mērogā. Šāda situācija ierobežotu ekonomikas attīstību, Valdības rīcību, un arī patērētāju rīcību. Kopumā, tas varētu novest pie turpmākas ekonomiskās izaugsmes potenciāla samazināšanās, samazinot ieguldījumu efektivitāti nozarēs, kurās notiek pieprasījuma sarukums.

Ekonomiskā noskaņojuma rādītāji Latvijā turpina uzlaboties, lai gan saldo vēl joprojām ir negatīvo vērtību zonā. Eurostat dati liecina, ka augustā ekonomiskā sentimenta rādītāji turpināja uzlaboties arī Latvijas galvenajiem tirdzniecības partneriem, tomēr šie uzlabojumi pagaidām nekorelē ar Latvijas eksporta sniegumu. Kopumā paredzams, ka noskaņojuma rādītājiem sekos arī reāli uzlabojumi ekonomikā, tomēr konjunktūras

rādītāji ir ļoti jūtīgi un pieaugot jauniem Covid-19 ierobežojumu draudiem tie var tik pat strauji kristies.

Covid-19 periodā straujākais bezdarba pieaugums ir noticis aprīlī, tomēr kopumā salīdzinot situāciju iepriekšējā finanšu krīzē, bezdarba pieaugumu nevar uzskatīt par dramatisku. Jau augustā bezdarba līmenis sācis samazināties. Šādu pozitīvu situāciju nodrošināja gan dīkstāves pabalstu pieejamība, gan kopējais augstais pieprasījums pēc darbaspēka pirms Covid-19 krīzes. Šāda situācija ļāva darbiniekiem reintegrēties citās nozarēs, kur pieprasījums saglabājās. Aizvien riskam ir pakļauti tūrisma un viesmīlības nozares darbinieki, kuru darba vietas saglabājās pateicoties valsts atbalsta pasākumiem, tomēr atbalsts ir īslaicīgs instruments, un tas nesniedz līdz nākamās tūrisma sezonas sākumam.

Jau kopš 2019. gada turpinās lejupslīde transporta un uzglabāšanas nozarē. Īpaši nelabvēlīga situācija ir vērojama ostu segmentā, 2019. gadā salīdzinot ar 2018. gadu kravu apgrozījuma apjoms ir samazinājies par (-5.7%), savukārt 2020. gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar 2019. gada atbilstošo periodu apgrozījuma apjoma kritums sasniedzis (-30.1%). Kravu pārvadājumu apjoms ar dzelzceļa transportu un Latvijā reģistrētu autotransportu 2019. gadā salīdzinot ar 2018. gadu samazinājies par (-8.5%), bet 2020. gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar 2019. gada atbilstošo periodu apgrozījuma pārvadāto kravu apjoms sarucis par (-17.4%). Tas liek nopietni vērtēt turpmāko investīciju atgūšanas iespējas tranzīta nozarēs.

Pakalpojumu eksports ir uzrādījis dramatisku lejupslīdi š.g. abos ceturkšņos. Latvijas Bankas dati liecina, ka 2020. gada 2. ceturksnī bija vērojama strauja lejupslīde pakalpojumu eksportā (29.5%) apmērā, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, kas naudas izteiksmē nozīmē sarukumu 414 miljonu eiro apmērā. Šādu kritumu galvenokārt izraisīja samazinājums transporta pakalpojumu eksportā (-19.5%) un samazinājums ceļojumu pakalpojumu eksportā (-11%).

SAĪSINĀJUMI

AS	Akciju sabiedrība
BPP	Budžeta plāna projekts
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
Covid-19 krīzes likums	Likums Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	Nav datu / nav attiecināms
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2020/23	Latvijas stabilitātes programma 2020.-2023.gadam
SPBS	Stabilitātes programmas bāzes scenārijs
SPCoV	Stabilitātes programmas Covid-19 scenārijs
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance

1. Fiskālās politikas attīstība

1.1. 2020.gada perspektīva

- 1. Covid-19 vīruss izraisīja vispārēju ekonomikas krīzi, kā rezultātā tika aktivizēta ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu 2020. gadā.** Līdz ar to tika aktivizēts arī FDL 12. panta noteiktais atkāpes nosacījums, kas atļauj neievērot 0.5% strukturālo deficīta mērķi 2020. gadā. Vēlāk pieņemtais "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums" noteica, ka FDL fiskālie nosacījumi nav spēkā arī 2021.gadā.
- 2. Covid-19 izraisītā ekonomiskā krīze ir negatīvi ietekmējusi gan valsts ekonomisko izaugsmi, gan valsts fiskālo pozīciju- jau šobrīd ir skaidrs, ka valsts fiskālie mērķi 2020.gadā netiks sasniegti.** VVBB negatīvi ietekmē gan sarūkošie budžeta ienākumi, gan lielāki budžeta izdevumi, ko izraisa valdības atbalsta pasākumi. Lai arī kopš SP 2020/23 ir nedaudz uzlabojušās valsts ekonomiskās un finanšu prognozes, šobrīd FM prognozē, ka VVBB deficīts 2020 gadā sasnies 2.1 miljardus eiro, jeb 7.6% no IKP.

1.tabula

Budžeta bilances plāni un prognozes 2020.gadam un iznākums 2019.gadam², milj. Euro.

Balance	2020		2019
	plāns	prognoze	iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-111.3	-2 143.8	-63.2
EKS2010 ³ korekcijas	73.1	-361.0	54.4
Valsts konsolidētais kopbudžets	-184.4	- 1 782.8	-117.6
Valsts pamatbudžets	-342.0	-1 607.3	-485.0
Valsts speciālais budžets	234.5	-1 77.4	299.6
Pašvaldību budžeti	-78.6	-18.3	50.1
Atvasināto publisko personu b.	1.7	20.1	17.9

Avots: Finanšu Ministrija

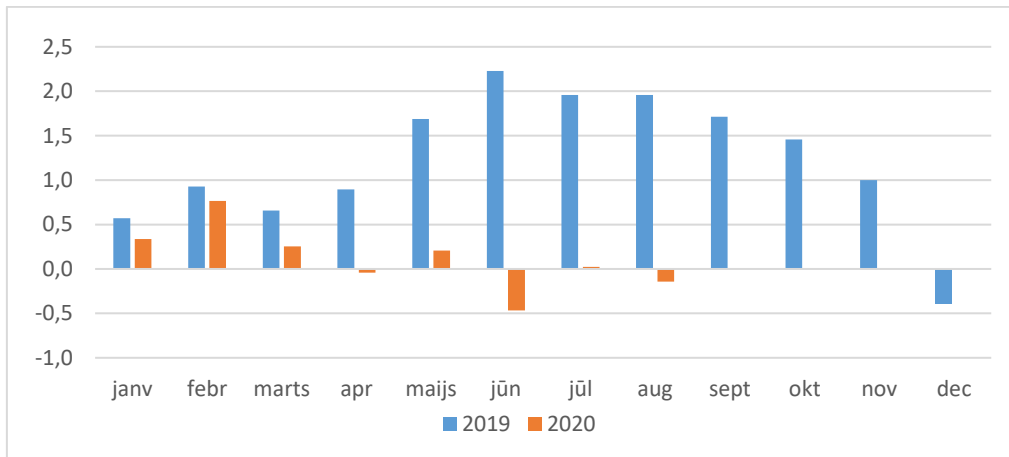
- 3. Valdība operatīvi atbildēja uz Covid-19 izraisīto ekonomisko krīzi un jau š.g. martā sāka veidot atbalsta pasākumus, kas tika mērķēti uz: (i) ekonomikas stimulēšanu, lai samazinātu krīzes izraisītā IKP krišanās apmēru un saglabātu potenciālo IKP kapacitāti, (ii) krīzes visvairāk skarto iedzīvotāju sociālo aizsardzību, (iii) veselības aizsardzības sistēmas kapacitātes stiprināšanu, (iv) likviditātes nodrošināšanu uzņēmumiem un finanšu sektoram.** Atbalsta programmas analīze ir izvērstā ziņojuma sadaļā 1.4. Šobrīd tiek novērtēts, ka atbalsta pasākumu fiskālā ietekme uz 2020.gada VVBB būs 1.2 miljardu apmērā, jeb 4.3% procenti no IKP.
- 4. Konsolidētā kopbudžeta izdevumi š.g. 8.mēnešos ir pieauguši par 7.9% attiecībā pret attiecīgo periodu 2019.gadā.** Vislielākais izdevumu pieaugums ir sociālajiem pabalstiem 13.6% un subsīdijām un dotācijām 24.7%. Pieaugumu var uzskatīt par samērīgu ņemot vērā valdības atbalsta programmas fiskālo ietekmi, lai gan vairāku atbalsta programmas pasākumu ietekme uz VVBB būs atspoguļota nākamajos mēnešos. 2019. gada 8. mēnešos izdevumi bija pieauguši pret iepriekšējā gada 8. mēnešiem par 5.7%.
- 5. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi š.g. 8.mēnešos ir samazinājušies par 1.1% attiecībā pret attiecīgo periodu 2019.gadā.** Arī ieņēmumu kritums ir samērīgs, ņemot vērā Covid-19 krīzes ietekmi uz ekonomiku. 2019. gada 8. mēnešos ieņēmumi bija pieauguši pret iepriekšējā gada 8. mēnešiem par 3.4%. Ņemot vērā, iekasēto nodokļu apjoms pēdējos

² FM Balance_07082020 datne

³ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tīkmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts balstoties uz naudas plūsmas metodi.

mēnešos uzlabojas, ir pamats cerībām, ka nodokļu iekasēšanas plāna izpilde 2020.gadā nebūs tik dramatiska kā tika plānots Covid-19 krīzes sākumā.

- 6. Valsts konsolidētā kopbudžeta balance pēc 2020.gada astoņiem mēnešiem uzrādīja 40.1 miljonu eiro deficītu, kas ir -0.1% no IKP.** 2019.gadā pēc astoņiem mēnešiem proficīts bija 2% no IKP (skatīt attēlu 1 zemāk). Pēc FM aprēķiniem 2020. gadā konsolidētā kopbudžeta balance varētu sasniegt 2.1 miljardu deficītu, kas ir 7.6% no IKP. Protams, šis rādītājs ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, kurus šobrīd ir grūti prognozēt. Pēc FM novērtējuma izlaižu starpība 2020. gadā ir 7.7% no potenciālā IKP, kas kopā ar – 0.12% vienreizējo pasākumu ietekmi (ieskaitot 0.3% ietekmi no nodokļu reformas, ko Padome neatdzīst), dotu **strukturālās balances deficītu 4.6% apmērā no IKP 2020. gadā.**

Avots: Valsts Kase

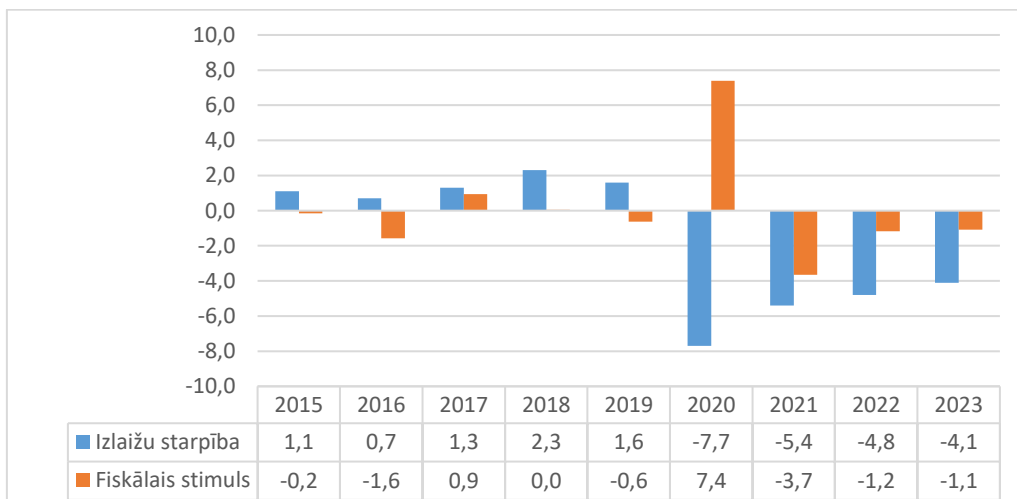
1.attēls: Konsolidētā kopbudžeta balance, % no IKP uzkrātās vienībās mēneša beigās

1.2. Fiskālā pozīcija 2021-2023 gadiem

- 7. Nākošie gadi būs sarežģīti no valsts fiskālā aspekta – neskaidrība ar Covid-19 vīrusa izplatību, neskaidrība ārējā ekonomiskajā un politiskajā vidē, palielināts valsts parāds, nepieciešamība atgriezties pie ilgtspējīgas fiskālās politikas.** Lai arī Latvija Covid-19 izraisīto ekonomisko krīzi pārvar salīdzinoši labi, esam maza un atvērta ekonomika, kuru vienmēr ietekmēs ārējie faktori. Joprojām nav skaidrs kad tiks attīstīta Covid-19 vakcīna, līdz ar to nav zināms pašreizējās krīzes dziļums un ilgums. Lai arī daļa ekonomikas Latvijā un pasaulē funkcionāli ierastā režīmā, ir nozares, kuru attīstību Covid-19 ir nobremzējis. Lai arī pēc ekonomistu viedokļa straujš inflācijas pieaugums tuvākos nedraud, pasaulē ir ievērojami palielināta naudas bāze, kas nākotnē var izdarīt spiedienu uz inflāciju. Arī ekspansīvā fiskālā politika ir ievērojami palielinājusi valstu parādus un veicinājusi pārmērīgas valsts iejaukšanās ekonomikas procesos kultūru. Pēc SVF aprēķiniem jau pirms Covid-19 krīzes attīstīto valstu parāds sasniedza 105% no to IKP, tomēr jau šī gada beigās parāda līmenis varētu pārsniegt 120% no IKP. Fiskālā un monetārā politika nav pilnvērtīgs aizvietotājs strukturālām reformām ilgtermiņā.
- 8. Lai gan EK nav noteikusi termiņu, līdz kuram būs spēkā vispārējā izņēmuma klauzula ir augsta varbūtība, ka tā paliks spēkā 2021. gadā, jo pēc 2020. gada IKP krituma, 2021. gadā prognozētā izaugsme nekompensēs iepriekšējā gada kritumu un fiskālā politika būs jā saglabā stimulējoša.** Savukārt, "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma" 33.pants paredz atkāpes no fiskālās disciplīnas nosacījumiem 2020. un 2021. gadā. Ja tomēr vispārējā izņēmuma klauzula netiks pagarināta 2021.gadā, ir varbūtība, ka pret Latviju tiks uzsākta pārmērīga budžeta deficīta procedūra, kura nosaka

rekomendācijas ar mērķi, lai valsts budžeta deficīts 3 gadu laikā atbilstu Māstrihtas kritērijam.

9. Informatīvajā ziņojumā “Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2021. – 2023. gadam” valdība prognozē sekojošas budžeta bilances pie nemainīgas politikas -3.9% 2021. gadā, -2.8% 2022. gadā un -1.7% 2023. gadā. Iepriekš minētie mērķi atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem nodrošinātu valdības strukturālo bilanci -2.0% 2021. gadā, -1.0% 2022. gadā un -0.1% 2023. gadā. Kā jau pieminēts iepriekš, ja 2021. gadā strukturālā bilance netiek ierobežota ar skaitlisko fiskālo nosacījumu, tad 2022. gadā jau scenārijā pie nemainīgas politikas 0.5% strukturālais deficīts tiek pārsniegts par 0.5% no IKP, bet 2023. gadā valsts var atļauties aizpildīt fiskālo telpu par 0.4%, kura tiek prognozēta pie nemainīgas politikas. Ņemot vērā ievērojamo plānoto izlaižu starpību 2021. un 2022.gadā, attiecīgi 5.4% un 4.8%, **Padome uzskata, ka nospraustie bilances mērķi ir samērīgi ar ekonomisko lejupslīdi un ievēro pretcikliskās politikas principu, lai arī formāli FDP likuma prasības tiek nedaudz pārkāptas.** Šādu mērķu nospraušana no vienas puses neprasītu konsolidāciju 2022. gadā, bet no otras – nepieļautu apstiprināt jaunus izdevumus palielinošus vai ieņēmumus samazinošus pasākumus 2021-2023 gados. Protams, šādi mērķi un fiskālā politika ir optimāli, ar pieņēmumu, ka tuvākajos gados nav jaunu ārējo vai iekšējo ekonomisko šoku.
10. Valdības pretcikliskā politika ir uzlabojusies pēdējos gados, tomēr tai vajadzētu būt ievērotai arī “labos laikos”. Zemāk grafikā redzams, ka sākot ar 2019. gadu tiek ievērots svarīgais pretcikliskās fiskālās politikas princips – valdībai ir fiskāli jāstimulē ekonomika, kad ekonomika darbojas zem sava potenciāla un otrādi. Covid-19 izraisītās krīzes dēļ 2020. gads un tuvākie gadi tiek prognozēti ar negatīvu izlaižu starpību. Šī iemesla dēļ, valdības fiskālais impulss ir bijis visievērojamākais šogad. Tomēr fiskālā impulsa iespējas bremsē fiskālā ilgtspēja un vietējie un ES fiskālie noteikumi, tāpēc turpmākajos gados, lai arī fiskālā politika būs ekspansīva, fiskālais impulss tiek plānots negatīvs, ar tendenci tuvojies 0, jo tiek plānots arī ekonomikas atjaunošanās process.

Avots: Finanšu Ministrija un Padomes aprēķini

2.attēls: Izlaižu starpība un fiskālais stimuls⁴ (% no IKP) periodā no 2015.g.-2023.g. t.sk. prognoze 2020.g-2023.g.

⁴ Fiskālais stimuls tiek definēts kā VVBB pasliktināšanās salīdzinot ar iepriekšējo gadu (% no IKP), lai stimulētu ekonomiku.

Piemēram, skatīt SVF 2019.gada ziņojumu par Latvijas ekonomiku. Pieejams:

<https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/08/06/Republic-of-Latvia-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-and-Staff-Report-48565>. Skatīts: 17/09/2020

11. Valdība ar 2021.gadu veic nodokļu izmaiņas, kas mērķētas uz: (i) sociālo ilgtspēju un nodokļu sloga vienādošanu, (ii) darbaspēka nodokļu samazināšanu, (iii) nodokļu sloga palielināšanu uz dažām akcīzes precēm. Padome kopumā vērtē nodokļu izmaiņas pozitīvi, tomēr vērš uzmanību, ka vidējā termiņā varētu būt nepieciešamas nozīmīgākas izmaiņas nodokļu politikā, kas vērstas uz iekasēto nodokļu masas palielinājumu⁵. Radikālākas izmaiņas nodokļu politikā būtu jāveic pēc Covid-19 krīzes beigām un valsts parāda politikas un mērķu izstrādes.
12. 2021. gada Budžeta projekta nodokļu ieņēmumu prognozes izskatās konservatīvas. 2. tabulā redzams, ka nākošgad nodokļu ieņēmumi tiek plānoti par 3.5% mazāk nekā tika plānots 2020.gada budžetā. Lielākais kritums tiek sagaidīts akcīzes nodokļa ieņēmumos – 7.4% un PVN -5.2%. IIN ienākumos tiek plānots 1.2% pieaugums.

2.tabula

Nodokļu ieņēmumu dinamika, plāni un izpilde 2019.-2021. gadiem., %

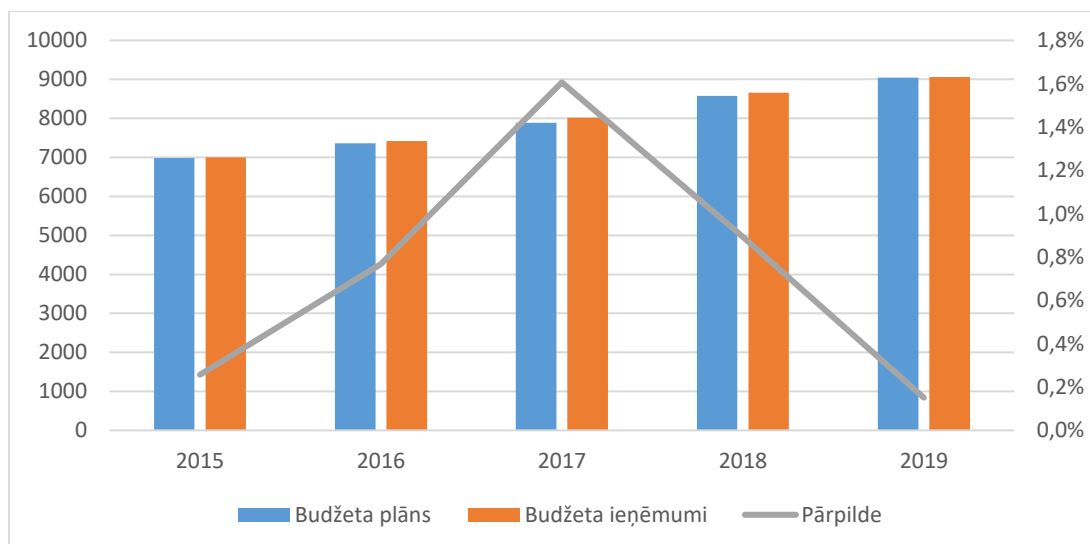
	2019 fakts/ 2018 fakts	2020 budžets/ 2019 fakts	8 m 2020 fakts /8 m 2019 fakts	2021 BPP / 2020 budžets
Nodokļu ieņēmumi	4.6%	6.9%	-1.1%	-3.5%
UIN	-85.3%	483.0%	707.0%	0.8%
IIN	11.6%	-8.9%	-2.1%	1.2%
Sociālās iemaksas	8.8%	5.7%	-1.8%	-4.0%
Nekustāmā īpašuma n.	1.5%	4.0%	-6.6%	-2.1%
PVN	7.8%	8.9%	-5.9%	-5.2%
Akcīzes nodoklis	3.4%	13.1%	-2.2%	-7.4%
Citi netieši n.	-1.9%	12.4%	-4.3%	2.4%

Avots Finanšu ministrija un Padomes aprēķini:

13. Kopumā ir jāatzīmē, ka FM nodokļu ieņēmumu prognozēšana ir bijusi konservatīva pēdējos gados un reālie nodokļu ieņēmumi vienmēr ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem. Zemāk 4. attēlā redzams, ka nodokļu iekasēšanas plāns vienmēr ir pārpildīts, pat gados ar zemāku ekonomikas izaugsmi nekā plānots. Protams, šī gada plāns visticamāk netiks izpildīts Covid-19 dēļ. Papildus nodokļu iekasēšanas plāna izpildi šogad ietekmē valdības piešķirtās nodokļu brīvdienas Covid-19 dēļ, kuru apjomu FM novērtē 140 miljonu eiro apmērā.

⁵ FDP viedoklis par nodokļu reformu. Pieejams:

<https://fdp.gov.lv/jaunumi/Fiskalasdisciplinaspadomenakklaajarpriekslikumienodoklusistemaspilnveidosanai>. Skatīts: 28/09/20

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

3.attēls: Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns, izpilde un pārpilde no 2015.g.-2019.g. (tūkstošos eiro un pārpilde %)

14. Padome atzīmē, ka pilnībā netiek izmantots budžeta izdevumu pārskatīšanas potenciāls, tādejādi neiegūstot lielākus ietaupījumus no strukturālu reformu un neracionālu budžeta izdevumu samazināšanas. Ja pagājušā gada budžeta procesa izdevumu pārskatīšanas procesā tika atrasti 93.7 miljoni eiro ietaupījumi 2020. gada budžetam (47.7 miljoni no tiem tika piešķirti vispārējai fiskālajai telpai, pārējie - attiecīgo ministriju prioritātēm), tad šogad izdevumu pārskatīšanas procesā tika atrasti tikai 53.6 miljoni eiro ietaupījumu 2021.gada budžetam, tas ir par 43% mazāk. Izdevumu pārskatīšana un analīze ir vērtīgs instruments, lai pārdalītu budžeta apropriācijas efektīvākai budžeta līdzekļu izmantošanai un politikas prioritātēm- Padome uzskata, ka izdevumu pārskatīšanu var veikt efektīvāk.

15. 2021.gada budžeta prioritātes ir sociāli orientētas, ar potenciālu fiskāli stimulēt kopējo iekšējo pieprasījumu, uzlabot veselības aprūpes sistēmas kapacitāti un mazināt sociālo nevienlīdzību. Ministru kabinets 2020. gada 22.septembra sēdē apstiprināja informatīvo ziņojumu "Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2021.gadam un ietvaram 2021.-2023.gadam",⁶ kas noteica budžeta prioritātes. Lielākais finansējums tika novirzīts veselības aprūpes finansēšanas normu izpildei 183 miljoni eiro, 40.6 miljoni eiro 2021.gadā tiks novirzīti pedagogu un akadēmiskā personāla atlīdzības palielināšanai, un 70.7 miljoni eiro 2021. gadā tiks novirzīti valsts budžetā Satversmes tiesas spriedumu izpildei labklājības jomā. Augstāk pieminētās trīs prioritātes palielina budžeta bāzi arī turpmākajos gados. Tomēr, ņemot vērā, ka papildus budžeta finansējums paredzēts iedzīvotāju grupām ar salīdzinoši zemu ienākuma līmeni, var sagaidīt, ka šiem izdevumiem būs salīdzinoši augsts fiskālais multiplikators, tas ir, liela daļa no tiem palielinās valsts IKP, kā arī budžeta ieņēmumus. Šiem izdevumiem, kā arī minimālās algas un diferencētā neapliekamā minimuma palielināšanai, vajadzētu mazināt sociālo nevienlīdzību par ko atkārtoti iestājas gan FDP, gan arī ES institūcijas savos ziņojumos. Papildus finansējuma avoti prioritātēm 2021. gadā ir IIN pārdale no pašvaldībām (90.9 miljoni eiro), Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisms (50 miljoni eiro), Kohēzijas finansējums (2012-2020, 20 miljoni eiro), minimālā VSAOI ieviešana (53.3 miljoni eiro). 2022. un 2023.gados no minimālā VSAOI ieviešanas tiek plānoti ievērojams pieaugums sociālā budžeta ieņēmumos – attiecīgi 118.9 un 137.2 miljoni eiro.

⁶ Ziņojums pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40491864&mode=mk&date=2020-09-22>, skatīts: 29/09/2020

16. Covid-19 krīzes un ārējās vides lielās nenoteiktības apstākļos tuvākie gadi var būt sarežģīti Latvijas ekonomikai. Šādos apstākļos valdībai ir jābūt spējīgai ātri reaģēt un stabilizēt ekonomiku. Kopumā, valdība līdz šim ir veiksmīgi izdevies cīnīties ar Covid-19 izraisītās krīzes sekām. Tomēr krīze vēl nav pilnībā pārvarēta un ir iespējami papildus sarežģījumi, kas prasīs valdības aktīvu reaģēšanu. Kā tuvākā prioritāte ir uzskatāma Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma ātra un efektīva izmantošana tuvākajos divos gados, lai stiprinātu Latvijas ekonomikas potenciālu saskaņā ar ES izvirzītajām prioritātēm⁷: (i) veicināt ES ekonomisko, sociālo, un teritoriālo kohēziju, (ii) stiprināt ekonomisko un sociālo noturību, (iii) mīkstināt krīzes sociālo un ekonomisko ietekmi, (iv) atbalstīt zaļās un digitālās transformācijas.

1.3. Pēdējo gadu fiskālā retrospekcija

17. 2019.gadā Valsts konsolidētajā kopbudžetā ir bijis 117.6 miljonu Euro deficīts, kas ir par 97.8 miljoniem Euro mazāk kā 2018. gadā, un par 154.1 miljoniem mazāk nekā prognozēts likumā "Par valsts budžetu 2019. gadam". Pozitīvāka kopbudžeta bilance skaidrojama ar lielākiem ārvalstu finanšu palīdzības (ĀFP) ieņēmumiem (par 178.3 miljoniem Euro vairāk kā budžetā) un pozitīvākām pašvaldību un speciālā budžeta bilancēm (attiecīgi par 111.6 un 75.8 miljoniem pozitīvākas bilances nekā budžetā). Lai arī EKS korekcijas ir nedaudz sliktākas kā tika plānots budžetā, provizoriski vispārējās valdības budžeta bilance 2019.gadā ir -63.2 miljoni Euro, tas ir -0.2% no IKP, kas ir ievērojami labāk nekā tika plānots. Budžeta bilances plānu un iznākumus 2019. un 2018. gadā skatīties tabulā zemāk.

3.tabula

Budžeta bilances plāni un iznākumi 2018.g. -2019.g., milj. Euro.

Balace	2019		2018	
	plāns ⁸	iznākums	plāns ⁹	iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-168.6	-63.2	-265.3	-242.9
EKS2010 ¹⁰ korekcijas	103.1	54.4	-101.6	-27.5
Valsts konsolidētais kopbudžets	-271.7	-117.6	-163.7	-215.4
Valsts pamatbudžets	-438.3	-485.0	-321.7	-302.1
Valsts speciālais budžets	223.8	299.6	125.9	202.2
Pašvaldību budžeti	-61.4	50.1	31.6	-150.5
Atvasināto publisko personu b.	4.2	17.9	0.6	35.2

Avots: Finanšu Ministrija

18. 2019.gadā konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi pieauga par 4.9% salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sasniedzot 11.4 miljardus Euro. Galvenais kopbudžeta ienākumu avots – nodokļu ieņēmumi 2019.gadā pieauga par 4.6%, kopbudžeta nodokļu iekasēšanas plānu pārsniedzot par 0.2%, lielā mērā pateicoties darbaspēka nodokļu labajiem ieņēmumiem. ES struktūrfondu nauda gada laikā ir apgūta 1.3 miljardu eiro apmērā, kas

⁷ EK darba dokuments Norādījumi dalībvalstīm par Atjaunošanās un noturības plāniem. Pieejams:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/3_en_document_travail_service_part1_v3_en_0.pdf, skatīts: 29/09/2020

⁸ Likuma "Par valsts budžetu 2019. gadam" paskaidrojumi. 2. nodaļa Fiskālais apskats. Pieejams:

https://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/valsts_budzeta_izstrade/_budzets2019/, skatīts: 17/04/2020

⁹ Likuma "Par valsts budžetu 2018. gadam" paskaidrojumi. 2. nodaļa Fiskālais apskats. Pieejams:

http://www.fm.gov.lv/files/files/FMPask_D_050218_bud2018.pdf, skatīts: 17/04/2020

¹⁰ Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts balstoties uz naudas plūsmas metodi.

ir par 189.3 miljoniem Euro jeb 16.7% vairāk nekā 2018.gadā. Kopumā 2019.gadu var raksturot kā labu no konsolidētā kopbudžeta ienākumu aspekta, jo ieņēmumu apjoms sasniedza plānotos rādītājus neskatoties uz negatīviem apstākļiem: neplānotās, bet nepieciešamās akcīzes nodokļa samazināšanas stiprajam alkoholam no 2019.gada 1.jūlija, straujākas nekā tika prognozēta IKP sabremzēšanās, negatīviem ārējiem ekonomiskajiem un politiskajiem faktoriem. Papildus šiem faktoriem, pēc Padomes aprēķiniem, valsts budžets 2019. gadā neiekasēja gandrīz 400 miljonus Euro nodokļu reformas dēļ¹¹. VID administrēto ieņēmumu plāns un tā izpilde 2019.gadā ir zemāk pievienotajā tabulā Neskatoties uz kopbudžeta nodokļu plāna izpildi, ir vairāki nozīmīgāki nodokļi, kuru iekasēšanas plāns netika izpildīts – UIN, AN, Muitas nodoklis, Dabas resursu nodoklis u.t.t. To kompensēja IIN ieņēmumi, kas tika iekasēti par 198.4 miljoniem jeb 11.5% vairāk kā tika ielānots, un VSAOI, kas tika iekasētas par 70.9 miljoniem jeb 2.5% vairāk kā tika plānots.

4.tabula

VID administrēto ieņēmumu plāns un tā izpilde 2019.gadā (tūkst. Euro)

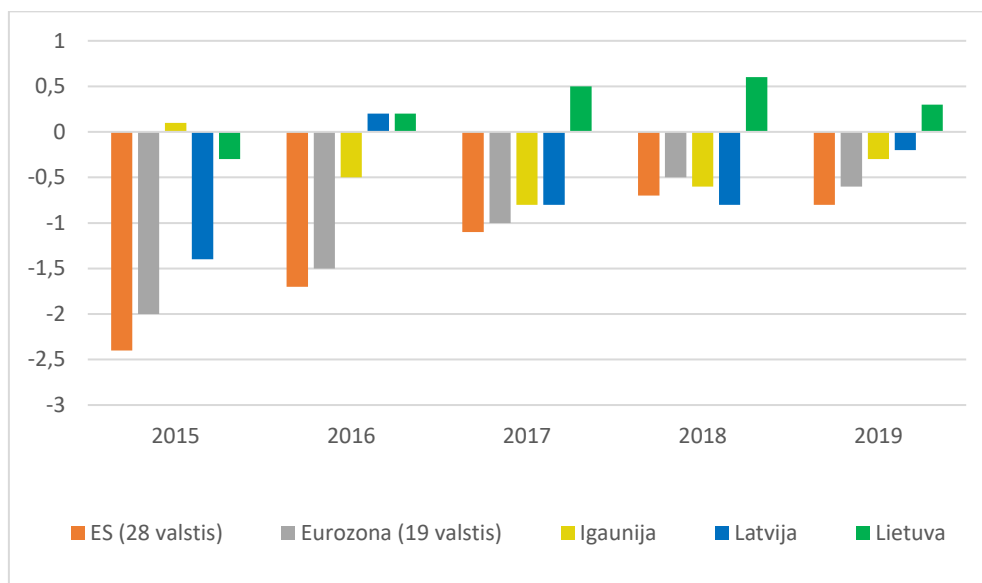
Ieņēmumi	2019 fakts	2019 plāns	Izpilde (%)
UIN	44.8	201.8	22.2
PVN	2 648.3	2 648.4	100.0
Akcīzes nodoklis	1 064.1	1 118.9	95.1
IIN	1 946.7	1 731.2	112.5
Pārējie nodokļi	238.8	264.2	90.4
Nenodokļu ieņēmumi	463.6	448.5	103.4
VSAOI	3 509.9	3 406.8	103.1
Kopā	9 916.2	9 818.9	101.0

Avots: VID

- 19. 2019.gada konsolidētā kopbudžeta izdevumi pieauga par 4.0%, sasniedzot 11.5 miljardus euro.** Procentuāli lielākais īpatsvars valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumos ir sociālajiem pabalstiem – ap 28%, kas 2019.gadā pieauga par 6.4%. Otrais nozīmīgākais izdevumu postenis ir atlīdzība, kura īpatsvars ir ap 23%, un kas 2019.gadā pieauga par 6.5%. Gada griezumā visstraujāk pieauga iemaksas ES budžetā un finansējums starptautiskai sadarbībai 13.5%. Tomēr šo izdevumu procentuālā daļa konsolidētā kopbudžeta izdevumos ir salīdzinoši neliela – ap 3%. Procentu izdevumi ir samazinājušies 2019. gada konsolidētā kopbudžeta izdevumos par 4.6%.
- 20. Budžeta likumā noteiktais vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis -0.55% no IKP 2019. gadā nedaudz netika sasniegts, neskatoties uz labāku kā plānots VVBB. Pašreizējie aprēķini liecina, ka 2019. gada budžeta strukturālais deficīts ir 0.75%.** Padome un ES neatdzīst nodokļu reformas ietekmi uz strukturālo bilanci kā vienreizēju pasākumu. Ieskaitot nodokļu reformas ietekmi strukturālajā bilancē, kā to dara FM, pēc tās aprēķiniem strukturālais deficīts ir 0.23%. Valsts pamatbudžeta rezultāts un EKS korekcijas pasliktināja strukturālās bilances rezultātu attiecībā pret budžetā plānoto, bet pašvaldību budžetu un sociālā budžeta bilances uzlaboja Vispārējās valdības strukturālās bilances rezultātu.
- 21. Kopumā, pēdējos gadus Latvijas valsts kopbudžeta deficīts ir kontrolējamā līmenī. Tas ir vidēji bija zemāks nekā ES un eiro zonas valstīs un atbilst Māstrihtas līguma kritērijiem attiecībā uz budžeta deficītu.** Uz citu valstu fona izceļas Lietuva, kas pēdējos gados ir bijusi

¹¹ Fiskālās disciplīnas padomes pētījums "2018.gada nodokļu reformas rezultāti un kritēriji tālākai nodokļu sistēmas pilnveidošanai". Pieejams: <https://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDPnodokluzinojumsgalaversija.pdf>, skatīts 19/04/2020

spējīga strādāt ar proficitu (skatīt 4. attēlu). 2019. gadā notika Latvijas kopbudžeta deficīta samazinājums – tas ir joprojām negatīvs, bet ir pietuvojies nullei. Protams, Covid-19 dēļ, tuvākos gados ir sagaidāmi budžeta deficīti gan Latvijā, gan visās ES valstīs.

Avots: Eurostat

4. attēls: Vispārējās valdības budžeta deficīts (% no IKP) ES28, Eirozonā un Baltijas valstīs periodā no 2015.g.-2019.g.

1.4. Ekonomikas stabilizācijas pasākumu fiskālā ietekme

22. **Latvijas valdība ir operatīvi reaģējusi uz Covid-19 izraisīto krīzi un izveidojusi ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus, saskaņā ar starptautisko organizāciju rekomendācijām. Pēc FM pašreizējā novērtējuma, atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB 2020.gadā sasniegs gandrīz 1.2 miljardu eiro, kas ir 4.3% no IKP.** Patiesībā pasākumu ietekme uz ekonomiku būs pat lielāka, jo daļa no pasākumiem, piemēram garantijas, ES fondu pārdale, neatstāj iespaidu uz VVBB (skatīt 5. tabulu zemāk). Šobrīd tikai daļa no pasākumiem ir reāli iedarbināti un darbojas – pēc FM novērtējuma septembra vidū atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB ir apmēram 0.7 miljardi eiro. Pasākumi ir terminēti uz krīzes laiku un ir mērķēti uz likviditātes uzturēšanu, darba ņēmēju un ievainojamāko sabiedrības slāņu sociālo aizsardzību, uzņēmēju un nozaru atbalstu, un veselības aizsardzības un citu sektoru kapacitātes stiprināšanu.
23. Sākotnēji likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 28.pants paredzēja, ka visi atbalsta pasākumi ir uzskatāmi par vienreizējiem kam nav ietekmes uz budžeta strukturālo bilanci. Tomēr EK pieņēma lēmumu, ka izdevumi, kas saistīti ar krīzes pārvarēšanu nav vienreizēji un tiem ir ietekme uz strukturālo deficītu. Līdz ar to, likumā “Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums” vairs netika paredzēts likuma pants, kas noteiktu, ka pasākumi ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai ir vienreizēji pasākumi. Līdz ar to strukturālais deficīts 2020. un 2021. gadā būs ievērojami lielāks.
24. **Kopumā Padome atbalsta valdības izveidoto atbalsta pasākumu programmu, lai arī dažu pasākumu saistība ar Covid-19 krīzi izskatās nepārliciecināša.** Ir izskanējusi kritika

par programmas salīdzinoši mazo apjomu¹². Tomēr ir jāņem vērā, ka starpvalstu atbalsta programmu salīdzinājums ir subjektīvs dažādi pielietotu uzskaites metodoloģiju dēļ, kā arī dažādu pielietoto kritēriju – ko uzskatīt par krīzes pasākumu. Piedevām, dažādām valstīm atbalsta mehānismi var būt dažādās attīstības stadijās. Piemēram, Latvijā daži no pasākumiem vēl nav pat sākuši darbību. Latvijas programmai arī pēc būtības vajadzētu būt mazāk ambiciozai salīdzinoši pieticīgā vīrusa izplatības dēļ. Objektīvāk atbalsta programmas varēs izvērtēt pēc krīzes beigām.

25. Zemāk 5. tabulā ir apkopoti Latvijas atbalsta pasākumu statistika grupējot pa pabalstu saņēmēju grupām. Protams, piedāvātie aprēķini ir tikai provizoriski, balstīti uz MK lēmumiem un apstiprinātajām programmām. Salīdzinoši lielu atbalstu saņem valsts aviopārvadājumu un sabiedriskā transporta nozares. Salīdzinoši maz līdzekļi tika novirzīti iedzīvotāju sociālajai aizsardzībai. Likumdošana nosaka, ka gandrīz **visiem atbalsta pasākumiem ir ierobežots darbības laiks, un tiek plānots, ka lielākai daļai no tiem būs iespaids tikai uz 2020. gada VVBB.**

5.tabula

Atbalsta pasākumu novērtētā ietekme uz VVBB 2020.-2021. gadā un to īpatsvars (%)

Pasākums	VVBB 2020/2021 (milj. eiro)*	ES fondu pārdales (bez ietekmes uz VVBB)	Pasākumi bez ietekmes uz VVBB	Kopā	Kopējā atbalsta īpatsvars %
Atbalsts iedzīvotājiem un darbaspēkam	155.0	88.7	19.7	264.9	11.9
Dīkstāves (arī palīdzības) pabalsts	56.9			56.9	2.6
Dažāda veida pabalsti – bezdarbnieka, ģimenēm, bērniem u.tml.	25.9			18.9	1.2
Cilvēk kapitāls un demogrāfija, darbinieku pārkvalifikācija	2.0	25.7	19.7	47.4	2.1
Subsidētās darba vietas tūrisma nozarei un eksportētājiem, Subsidētā nodarbinātība	70.2	63		133.2	6.0
Atbalsts uzņēmējiem	475.7	52.8	142.1	670.6	30.1
Atbalsts saistībā ar nodokļu maksājumu termiņiem*	104.5			104.5	4.7
ALTUM aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	50.0			50.0	2.2
ALTUM garantijas un ieguldījumi	190.0	35.0	25.0	250.0	11.2
Atbalsts autoceļu nozarei	75.0			75.0	3.4
Atbalsts uzņēmumiem starptautiskajai konkurētspējai		17.8		17.8	0.8
Atbalsts lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozares uzņēmumiem	56.3		117.1	173.4	7.8
Atbalsts valsts AS un sektoriem	811.5	354.5	135.8	1301.9	58
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	310.4		36.1	346.5	15.6
Atbalsts sabiedriskā transporta jomai	66.0	283.0		349.0	15.7
Atbalsts veselības aprūpes nozarei	214.7	30.0	42.4	287.1	12.9
Atbalsts kultūras nozarei un sportam	37.7			37.7	1.7
Atbalsts pašvaldību investīcijām	122.0	41.5	35.0	198.5	8.9

¹² Piemēram LB 29.09.2020 diskusija par jaunākajām Latvijas IKP un inflācijas prognozēm. Pieejams: <https://www.bank.lv/darbibas-iomas/monetas-politikas-istenosana/prognozes>, skatīts 01/10/2020.

Pārējie, ieskaitot privātos un sabiedriskos medijus	49.4		22.3	71.7	3.2
KOPĀ	1430.9	496.0	297.6	2224.5	100
No IKP (28 194 milj. eiro)	5.1%	1.8%	1.1%	7.9%	
* Aprēķinos tiek ņemta plānotā nodokļu parādu atmaksa nākošajos gados					

Avots: FM dati un Padomes aprēķini

- 26. Sākotnēji Dīkstāves pabalsts (DP) tika plānots kā visnozīmīgākais un visaptverošākas atbalsta pasākums, kas pozitīvi ietekmētu gan uzņēmējus, gan aizsargātu darbiniekus no atlaišanas.** Tomēr pasākuma ietekmes potenciāls nesasniedza gaidīto ietekmi pabalsta saņēmēju kritēriju dēļ, neskatoties uz vairākkārtēju potenciālo saņēmēju loka paplašināšanu. Ja sākotnēji izmaksāto pabalstu apjomu novērtēja vairāk kā 170 miljonu apmērā, tad beigās tas sasniedza 56.9 miljonus, tas ir tikai 34% no plānotā apjoma. Pēc Latvijas bankas novērtējuma¹³ Latvijā dīkstāves pabalstu apjoms bija 0.2% no IKP, Lietuvā un Igaunijā attiecīgi 0.3% un 0.9%. Dīkstāves pabalstu saņēmēju skaits Latvijā bija 55.2 tūkstoši, Lietuvā un Igaunijā attiecīgi 137.7 tūkstoši un 200.6 tūkstoši. Vidējais dīkstāves pabalsta apjoms Latvijā, Lietuvā, Igaunijā attiecīgi 974.2 eiro, 766.6 eiro, 1866.6 eiro.
- 27. Dažādi nodokļu samaksas termiņu pagarinājumi tika plānoti kā viens no būtiskākajiem atbalstiem uzņēmējiem.** Sākotnēji tika novērtēts, ka šis pasākums negatīvi ietekmēs VVBB 2020.gadā 331 miljonu eiro apmērā, šobrīd ietekmes novērtējums ir 139.9 miljoni eiro. FM novērtē, ka tuvākajos gados šo nodokļu atmaksas uzlabos VVBB 38.4 miljonu eiro apmērā.
- 28. Valsts finanšu attīstības institūcija ALTUM ir galvenā institūcija, kas sniedz palīdzību uzņēmējiem ar dažādiem Covid-19 instrumentiem – aizdevumiem, garantijām, kapitāla ieguldījumiem.** Līdz 2.oktobrim ir apstiprināti 469 aizdevumi par kopējo summu 86 miljoni eiro un apstiprinātas garantijas 30.8 m apmērā par kopējo finansējuma apmēru 85 miljoni eiro. Papildus šiem instrumentiem, ALTUM kopš krīzes sākuma vēl ir piešķīris ar krīzi nesaistītos instrumentus 172 miljonu apmērā ar kopējo finansējuma apmēru 387 miljoni eiro. Līdz ar to, kopš krīzes sākuma ALTUM darbība ir stimulējusi tautsaimniecību 558 miljonu eiro, jeb gandrīz 2% no IKP apmērā¹⁴. Darbu nesen ir arī uzsācis Kapitāla fonds, kura ietvaros ALTUM investēs lielajos uzņēmumos, kuri cietuši no Covid-19 krīzes.
- 29. Lielāko valsts atbalstu krīzes ietvaros ir saņēmis Airbaltic, kam piešķirti 250 miljoni pamatkapitāla palielināšanai, un arī norakstīts valsts parāds 36.1 miljona eiro apmērā.** Nacionālā aviokompānija ir izvēlējusies krīzi izmantot kā iespēju palielināt savu tirgus daļu¹⁵. Padomes rīcībā nav informācijas, lai novērtētu šādas stratēģijas priekšrocības un riskus. Aviopārvadājumu nozare saņem lielu daļu no valsts atbalsta – 346.1 miljona apmērā, kas ir vairāk kā 15% no kopējās atbalsta summas.
- 30. Lai nodrošinātu atbalsta pasākumu finansēšanu, Valsts kase ir veikusi aizņemšanos finanšu tirgos, kā arī nodrošinājusi aizņemšanās iespējas no starptautiskām finanšu institūcijām.** Aizņēmumi veikti ar Latvijai izdevīgiem nosacījumiem, kas vēlreiz liecina par finanšu tirgus ticību Latvijas valsts fiskālai politikai, un monetārās politikas efektivitāti.

¹³ LB 29.09.2020 diskusija par jaunākajām Latvijas IKP un inflācijas prognozēm. Pieejams: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/monetaras-politikas-istenosana/prognozes>, skatīts 01/10/2020.

¹⁴ Saskaņā ar ALTUM sniegto informāciju

¹⁵ https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-21/as-airlines-scrap-jet-orders-tiny-air-baltic-is-throttling-up?utm_content=business&utm_medium=social&utm_source=twitter&cmpid=socialflow-twitter-business&utm_campaign=socialflow-organic, skatīts 22/04/2020

2. Fiskālie riski

- 31. Lai arī Covid-19 krīzes izraisītā makroekonomiskā stabilitāte šobrīd ir galvenais fiskālais riska avots, joprojām eksistē citi riski, kas var potenciāli pasliktināt valsts fiskālo pozīciju.** Globāli ir sācies Covid-19 otrais vilnis un formāli no Covid-19 ir miruši 1 miljons iedzīvotāju visā pasaulē, domājams, ka patiesībā šis cipars varētu būt divas reizes lielāks. Par laimi mirstība no Covid-19 ir ievērojami mazinājusies, tādēļ kopuma valstis neuzliek ekonomikas izaugsmi ierobežojošus pasākumus tik lielā apmērā, kā pirmā Covid-19 viļņa laikā.
- 32. Joprojām vēlama ir Fiskālo risku novērtēšanas padziļināšana un paplašināšana.** Padome sagaida tālākus uzlabojumus paplašinot kvantitatīvi novērtēto fiskālo risku loku. Starptautiskā pieredze rāda, ka lielāko daļu fiskālo satricinājumu izraisa vai nu makroekonomiskā nestabilitāte, vai arī problēmas finanšu nozarē; bieži vien pirmais izsauc otro, tādējādi saasinot fiskālos riskus un valsts spējas sasniegt nospraustos fiskālos mērķus.
- 33. Latvijas finanšu nozarē ir sekmīgi noslēgusies attīrīšanās no nerezidentu apkalpošanas, un šogad ir saņemts pozitīvs Moneyval rekomendāciju ieviešanas novērtējums.** Latvijas valdība ir izpildījusi visus 11 Finanšu darījumu darba grupas (FATF) efektivitātes rādītājus. Tomēr finanšu sektors joprojām ir nozīmīgs fiskālo risku avots- tie ir rūpīgi jānovērtē un jāievieš attiecīgi risku vadības pasākumi. Latvijā joprojām ir salīdzinoši liels banku skaits, daļai no tām varētu būt grūtības ar ilgtspējīga biznesa modeļa izveidi ņemot vērā nerezidentu kontu slēgšanu, kas norāda uz banku konsolidāciju nepieciešamību. 2018. gadā ABLV uzsāka pašlikvidācijas procesu; 2019. gadā tiesa pasludināja PNB banku par maksātnespējīgu un ir uzsākta tās likvidācija. Pēc valdības domām, abiem šiem notikumiem nebūs tiešas negatīvas fiskālās ietekmes uz VVBB. Padome sagaida, ka FM uzlabos un paplašinās Finanšu sektora nodaļu Fiskālo risku deklarācijā.
- 34. Satversmes tiesa 29. oktobrī pasludinās nolēmumu lietā par 2019.gada valsts budžetā noteiktā finansējuma apjoma studijām valsts dibinātās augstskolās atbilstību Satversmei.** Nolēmumam ir potenciāli milzīga ietekme uz valsts budžeta izdevumiem, jo visos likumos noteiktais garantētais budžeta finansējums nav samērojams ar šodienas budžeta iespējām.
- 35. Valsts finanšu attīstības institūcijai ALTUM ir uzticēti lieli budžeta līdzekļi saistībā ar Covid-19 atbalsta instrumentiem uzņēmumiem.** Palielināta atbildība prasa padziļinātu uzraudzību. Padome ir gandarīta, ka FRD norādīts "FM turpina padziļināti uzraudzīt ALTUM darbību". Tomēr Padome aicina FM kvantificēt riskus no ALTUM programmām, jo COVID-19 kontekstā tās rada lielu risku valsts budžetam.
- 36. Korporatīvās pārvaldības problēmām valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās, kas pieklasificējamās vispārējam valdības sektoram, ir potenciāls radīt negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci, kā liecina pēdējā laika notikumi uzņēmumos "Rīgas Satiksme" un "Latvijas Dzelzceļš". Padome uzskata, ka nav pietiekoši pamatota valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību neiekļaušana fiskālās nodrošinājuma rezerves aprēķinā.** Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību vēsturiskā ietekme uz budžetu ir bijusi negatīva un nav simetriska.

- 37. ES un Lielbritānijas sarunas par Lielbritānijas izstāšanos no ES norit sarežģīti- joprojām nav zināma pilna notikuma ietekme uz Latvijas ekonomiku un fiskālo situāciju. Arī citiem starptautiskiem politiskiem notikumiem ir potenciāls negatīvi ietekmēt Latvijas fiskālo pozīciju.** Ņemot vērā, ka Lielbritānija bija donora valsts ES, ir skaidrs, ka vidējā termiņā pieaugs Latvijas iemaksas ES. Tā kā Brexit ir pārāk daudz aspektu un neskaidrību, tas apgrūtina precīzas Brexit fiskālās ietekmes nodrošināšanu, taču var tikt ietekmēts Latvijas eksports uz Lielbritāniju, kuras pašreizējais īpatsvars ir 6.5%. Politiskā situācija Baltkrievijā varētu palielināt Latvijas fiskālos riskus, lai gan pašlaik tikai 1.5% no visa Latvijas eksporta aiziet uz Baltkrieviju. Arī Armēnijas-Azerbaidžānas konfliktam ir potenciāls ietekmēt pasaules un līdz ar to arī Latvijas ekonomiskos procesus, ja konflikts turpināsies padziļināties.
- 38.** Fiskālo risku deklarācija ir spēlē lomu fiskālo risku vadībā un kalpo par pamatu fiskālā nodrošinājuma rezerves aprēķinam. Tomēr, ņemot vērā "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma" 33. pantu, kas pēc būtības atceļ valsts budžeta izdevumu griestus 2021.gada valsts budžetam, fiskālā nodrošinājuma rezervei ir formāls raksturs 2021.gada budžeta kontekstā. Tādēļ, **Fiskālās disciplīnas padomes fiskālo risku grupa akceptēja fiskālā nodrošinājuma rezervi 0.1% apmērā no IKP 2021.gadam.** Pašreizējā situācijā ir pārāk daudz juridisko, makroekonomisko, un fiskālo nezināmo, tāpēc fiskālo risku darba grupa šobrīd atliek viedokļa izteikšanu par 2022. un 2023.gadu gadu fiskālā nodrošinājuma rezerves nepieciešamajiem apmēriem.

3. Fiskālie skaitliskie nosacījumi

39. Ievērojot Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 33. Panta normas un izpildot Fiskālās disciplīnas likuma 28. panta 3. punktā noteikto Padomes kompetenci Padome veica alternatīvu skaitlisko fiskālo nosacījumu novērtējumu 2021. gada budžetam un 2021.-2023. gadu budžeta ietvaram, kā arī formulēja viedokli saskaņā ar FDL 12.panta 3. punktu par pieļaujamo atkāpi no bilances nosacījuma straujas ekonomikas lejupslīdes gadījumā. FDL paredz četru fiskālo nosacījumu pārbaudi: bilances nosacījumu, izdevumu pieauguma nosacījumu, pārmantojamajās nosacījumu un valsts parāda nosacījumu.
40. Ņemot vērā Covid-19 speciālā regulējuma normas 2021. gadam **netiek aprēķināts un pārbaudīts izdevumu pieauguma nosacījums**, kura izpildi regulē Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.novembra regulas (ES) Nr. 1175/2011, ar ko groza Padomes regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu, jo tā darbība uz doto brīdi ir apturēta ar Izņēmuma klauzulu.
41. **Pārmantojamības nosacījums 2021.gadam nedarbojas**, jo FDL 5. panta (2) daļa paredz, ka gadījumā, ja ar FDL 15.pantu noteiktais koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu apjoms, no kura atskaitīta attiecīgā gada fiskālā nodrošinājuma rezerve, salīdzinājumā ar to izdevumu apjomu, kurš noteikts saskaņā ar FDL 5.panta pirmo daļu un no kura atskaitīta iepriekšējā ietvara likumā attiecīgajam gadam noteiktā fiskālā nodrošinājuma rezerve, **atšķiras vairāk nekā par 0.1 procentu no IKP (faktiskajās cenās), tad ietvara likuma projektā attiecīgajam gadam tiek iekļauts tāds koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu apjoms, kāds ir saskaņā ar šā likuma 15.pantu.** Finanšu ministrija nav sagatavojusi pārmantojamības nosacījuma aprēķinus 2021. un 2022. gadiem, bet atbilstoši Padomes ekspertu vērtējumam krasā ekonomikas lejupslīde 2020.gadā rada atšķirību starp maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu apjomu pēc divām metodēm, kas pārsniedz 0,1% no IKP.
42. **Padome piekrīt FM priekšlikumam veidot fiskālo politiku 2021.gadam balstoties uz bilances nosacījumu ņemot vērā ekonomikas straujo lejupslīdi un pieļaujot valsts budžeta bilances pasliktināšanos atbilstoši ekonomikas cikla fāzes apstākļiem, paredzot maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu apjomu 2021. gadam 10 795.01 miljonus eiro, 2022. gadam 11 085.81 miljonus eiro un 2023. gadam 11 095.62 miljonus eiro apmērā.**
43. Budžeta ietvars paredz sekojošas budžeta bilances pie nemainīgas politikas -3.9% 2021. gadā, -2.8% 2022. gadā un -1.7%. 2023. gadā. Iepriekš minētie mērķi atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem nodrošinātu valdības strukturālo bilanci -1.9% 2021. gadā, -0.9% 2022. gadā un -0.05% 2023. gadā, ņemot vērā starpību starp faktisko un potenciālo ekonomikas izaugsmi. Padome atzīmē, ka FDL prasības netiek pilnībā ievērotas nosakot valsts budžeta maksimālo izdevumu apmēru 2022. gadā, tomēr atdzīst, ka nospraustie bilances mērķi ir samērīgi ar ekonomisko lejupslīdi un ievēro pretcikliskās politikas principu kopumā 2022. un 2023. gados. Ņemot vērā lielo nenoteiktību ekonomikas attīstībā un nepieciešamību pārvarēt ekonomikas lejupslīdes sekas, **Padome precīzēs savu viedokli par 2022.gada maksimālajiem valsts budžeta izdevumu apmēriem savā 2021.gada Uzraudzības ziņojumā.**

44. Atbilstoši FDL 28. panta 4. daļai Padome sagatavo viedokli par to, **cik liela atkāpe no bilances nosacījuma pieļaujama ekonomikas nopietnas lejupslīdes laikā** (FDL 12.panta pirmās daļas 3.punkts). Covid infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 33. pants nosaka, ka 2020. un 2021. gadā netiek piemēroti Fiskālās disciplīnas likuma 7. panta trešās daļas, 9. panta un 12. panta trešās daļas nosacījumi. Padome ir veikusi novērtējumu par pieļaujamo atkāpi un tā rezultāti ir apkopoti tabulā

6. tabula

Pieļaujamās atkāpes no bilances nosacījuma FDL 12. panta 3.punkts

Aprēķinu secība	Fiskālie parametri	2021 FM
1	VV ieņēmumi bāzes scenārijā milj. eiro Budžeta likums (14.11.2019)	11963
2	VV ieņēmumi bāzes scenārijā milj. eiro DBP (15.10.2020)	11505
(3)=(2)-(1)	ieņēmumu izmaiņas milj. euro	-458
4	IKP faktiskajās cenās 15.jūn. apstiprinātā prognoze	30035
(5)=(3)/(4)*100	VV ieņēmumu izmaiņas % IKP	-1.5
6	izlaižu starpība % IKP Budžeta likums (14.11.2019)	0.4
7	izlaižu starpība % IKP DBP (15.10.2020)	-5.4
(8)=(6)*0,378	cikliskā komponente bāzes scenārijā Budžeta likums (14.11.2019) % IKP	0.2
(9)=(7)*0,378	cikliskā komponente DBP (15.10.2020)% IKP	-2.0
10	VTM % IKP	-0.5
(11)=(10)+(8)	nominālā bilance Budžeta likums (14.11.2019) pie VTM % IKP	-0.3
(12)=(11)+(5)	nominālā bilance, ja notiktu prognozējamais kritums % IKP	-1.9
(13)=(12)+(9)	Minimāli pieļaujamā nominālā bilance pie prognozējamā ieņēmumu krituma % IKP	-3.9

Avots: FM un Padomes aprēķini

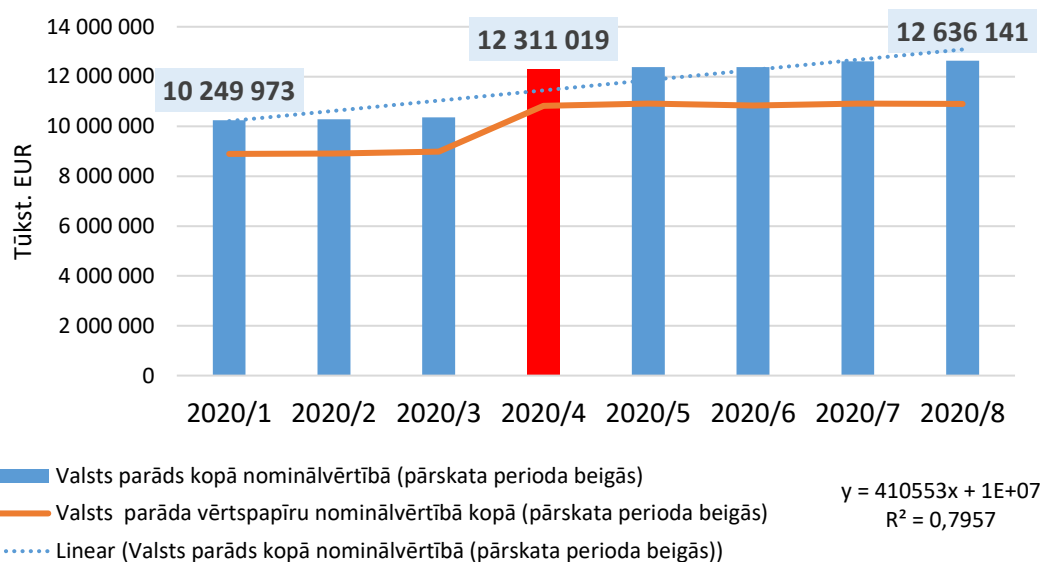
45. Atbilstoši Padomes aprēķiniem ieņēmumu kritums 2021.gadā atbilst 458 miljoniem eiro, kas pieļauj vispārējās valdības budžeta bilances pasliktināšanos salīdzinot ar bāzes scenāriju par 1.4% no IKP, FDL 12.panta 1.daļas (3) punkta nosacījuma iestāšanās gadījumā. **FM aprēķinātā nominālā bilance 2021. gadam ir -3.95% no IKP, kas kopumā saskan ar Padomes aprēķināto minimāli pieļaujamo nominālo bilanci -3.9%, pie prognozējamā ieņēmumu krituma, tomēr turpmāka deficīta kāpināšana nav pieļaujama.** Padome secina, ka Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums nosakot ierobežojumus FDL darbībai ir radījis būtisku valsts budžeta deficīta palielināšanos, kas, iespējams, būs jākompensē atbilstoši FDL 11.pantā noteiktajam korekcijas mehānismam, periodā kad izlaižu starpības kļūs pozitīvas.

3.1 Valsts parāda nosacījums

46. Lai nodrošinātu finansiālu segumu atbalsta pasākumiem Covid-19 seku mazināšanai, Latvija, kopš 2020. gada marta operatīvi veica aizņemšanos gan iekšējā, gan starptautiskajos finanšu tirgos, emitējot obligācijas, kas izraisīja strauju un neplānotu parāda līmeņa pieaugumu. Saskaņā ar CSP datiem 2020.gada 1. ceturksnī vispārējās

valdības parāda vērtība sasniedza 11.29 miljardus eiro¹⁶ (CSP datu publikācija par 2. ceturksni sagaidāma š.g. 20.oktobrī).

47. Valsts kases operatīvie dati liecina, ka š.g. 1. ceturkšņa noslēgumā valsts un pašvaldību parāda kopējā nominālvērtība bija 10.487 mljrd. eiro (apm. 37% no 2020. gadā prognozētā IKP), bet jau 2. ceturkšņa noslēgumā, tā sasniedza 12.485 mljrd. Euro (apm. 44% no 2020. gada prognozētā IKP).
48. **Pēc straujā valsts parāda pieauguma aprīlī vēl joprojām turpinās mērens valsts parāda pieaugums, kas augustā sasniedza 12.636 mljrd. eiro.** Tādējādi kopš ārkārtas stāvokļa izsludināšanas martā valsts parāds ir pieaudzis vairāk kā par 2 miljardiem eiro (augustā – 2.274 mljrd), jeb 8% no 2020. gadā prognozētā IKP.
49. Latvija ir noslēgusi virkni līgumu, kuru ietvaros aizņemšanās var notikt, bet var arī nenotikt un to atspoguļošana valsts parādā notiks pēc fakta. Kā redzams 5. attēlā martā iezīmējas lūzuma punkts, pēc kura ievērojami pieauga valsts parāds, t.sk. apgrozībā esošais parāda vērtspapīru apjoms, kura īpatsvars valsts parāda apjomā ir vairāk kā 80%. Covid-19 izaicinājumu segšanai tika emitētas eiroobligācijas gan papildus laidienā, gan jaunā emisijā, kā arī intensīvi tika izsolītas iekšējā aizņēmuma obligācijas.

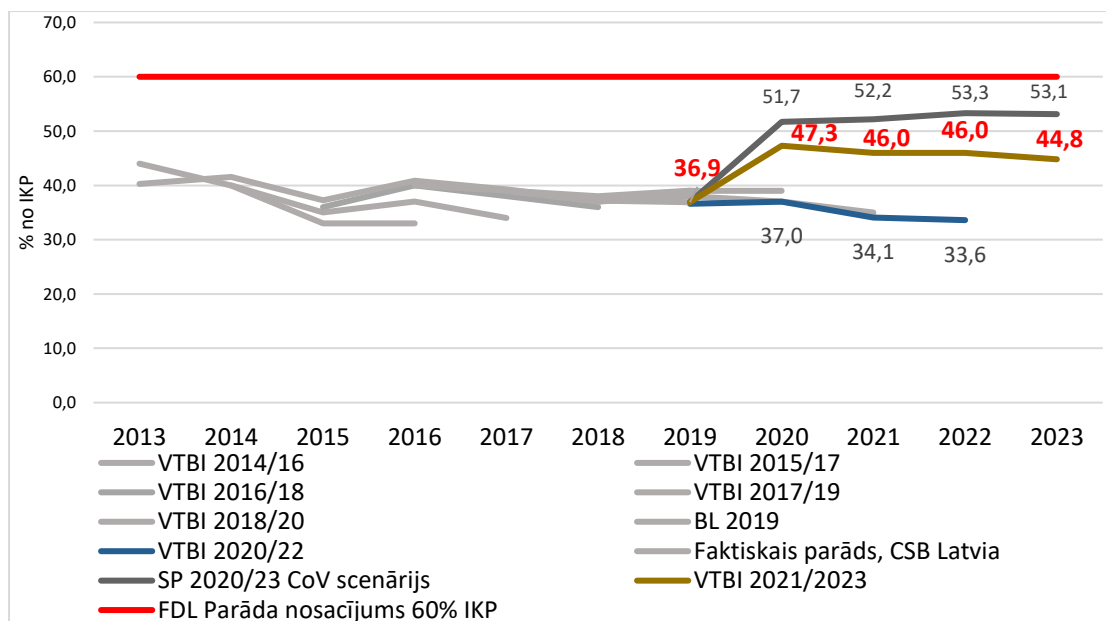

Avots: Valsts kase

5. attēls: Valsts parāda dinamika pirms un pēc Covid-19

50. Neskatoties uz straujo Valsts parāda pieaugumu, Vispārējās valdības parāds 2020. gadā ir prognozēts 47.3% apmērā no IKP un turpmākos gados plānots tā samazinājums. Tomēr šīs prognozes izpildei ir nepieciešama prognozētā IKP pieaugumu tempu sasniegšana, kuru apdraud Covid-19 otrā viļņa izaicinājumi.

¹⁶ [CSP datu matrica \[VF020c.\] Vispārējās valdības parāds sadalījumā pa apakšsektoriem pa ceturkšņiem perioda beigās \(milj. euro\).](#)

Avots: Valsts Kase

6. attēls: Vispārējās vadības parāda dinamika un prognozes

51. Pēc pašlaik aktuālās Valsts Kases izstrādātās vispārējās valdības parāda prognozes sagaidāms, ka Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums tiks ievērots, tomēr pasliktinoties IKP pieauguma tempam un budžeta deficītam pieaugot var tikt sasniegtas parāda kritiskās vērtības.

4. Makroekonomiskās vides novērtējums

4.1 FM prognozēto Makroekonomikas rādītāju izmaiņas pēc CSP nacionālo kontu revīzijas

52. 2020. gadā Centrālā statistikas pārvalde ir veikusi ikgadējo nacionālo kontu laika rindu revīziju. **Revīzija ir ietekmējusi Padomes apstiprināto Izlaižu starpības novērtējumu un nominālā IKP novērtējumu. Ņemot vērā, ka izlaižu starpība ir mazināta un līdz ar to paredz ciešāku strukturālo bilanci, Padome šīs izmaiņas akceptē un ņem vērā vērtējot fiskālo skaitlisko nosacījumu pārbaudi.**
53. 2020. gada 30. septembrī Centrālā statistikas pārvalde ikgadējās revīzijas ietvaros publicēja revidētās nacionālo kontu laika rindas, sākot ar datiem par 1995. gadu. Datu revīzija ietekmējusi FDP apstiprināto Makroekonomikas prognozi sadaļās “izlaižu starpība” periodā līdz 2023. gadam un sadaļā “nominālais IKP” līdz 2020. gadam skat. tabulu 7.

7. tabula

Padomes apstiprinātie makroekonomiskie rādītāji un izmaiņas pēc CSP nacionālo kontu datu revīzijas revīzijas

Rādītājs	2020	2021	2022	2023
Reālā IKP izaugsme (FDP apstiprinātā)	-7	5.1	3.1	3.1
Reālā IKP izaugsme (izmaiņas pēc CSP datu revīzijas)	-7	5.1	3.1	3.1
Starpība	0	0	0	0
Nominālā IKP izaugsme (FDP apstiprinātā)	-7.4	6.5	5.3	5.2
Nominālā IKP izaugsme (izmaiņas pēc CSP datu revīzijas)	-7.5	6.5	5.3	5.2
Starpība	<u>-0.1</u>	0	0	0
Inflācija (FDP apstiprinātā)	0.2	1.2	2	2
Inflācija (izmaiņas pēc CSP datu revīzijas)	0.2	1.2	2	2
Starpība	0	0	0	0
IKP deflators (FDP apstiprinātā)	-0.5	1.3	2	2
IKP deflators (izmaiņas pēc CSP datu revīzijas)	-0.5	1.3	2	2
Starpība	0	0	0	0
Potenciālā IKP izaugsme (FDP apstiprinātā)	2.4	2.5	2.5	2.4
Potenciālā IKP izaugsme (izmaiņas pēc CSP datu revīzijas)	2.4	2.5	2.5	2.4
Starpība	0	0	0	0
Izlaižu starpība (FDP apstiprinātā)	-7.9	-5.6	-5	-4.4
Izlaižu starpība (izmaiņas pēc CSP datu revīzijas)	-7.7	-5.4	-4.8	-4.1
Starpība	<u>0.2</u>	<u>0.2</u>	<u>0.2</u>	<u>0.3</u>

Avots: FM un FDP

54. Padome ir saņēmusi no FM prognožu tehnisko korekciju, kas aprēķināta, balstoties uz 2020.gada jūnijā apstiprinātiem prognožu pieauguma tempiem un faktisko statistiku par 2019.gadu, kā arī FM skaidrojumu par izmaiņu būtību nacionālo kontu laika rindās. Jaunā IKP līmeņa jeb faktiskajās cenās laika rindas lielākā atšķirība veidojas par periodu līdz 2018.gadam, bet 2019.gadā jaunais IKP rādītājs ir par 13 miljoniem eiro mazāks

salīdzinājumā ar pirms revīzijas datiem. Līdz ar to jaunās IKP laika rindas ietekme uz prognožu aprēķiniem ir nenozīmīga.

4.2 Latvijas makroekonomikas vides aktuālais pārskats

- 55. Latvijas makroekonomisko vidi 2020. gadā ietekmēja gan globālie notikumi saistībā ar Covid-19 uzliesmojumu, gan kopējā ekonomikas sabremzēšanās un bāzes efekti no 2019. gada.** Galvenie spēki, kas ietekmēja makroekonomisko vidi Latvijā 2019. gadā bija saistīti ar globālās ekonomikas izaugsmes sabremzēšanos, nenoteiktību un ekonomiskā noskaņojuma pasliktināšanos saistība ar ASV un Ķīnas tirdzniecības saspīlējumu, eksporta un tranzīta nozares lejupslīdi. Latvijas darba tirgū bija vērojams saspīlējums saistībā ar darbaspēka pieejamības samazināšanos, un algu pieaugumu, kas nebija līdzvērtīgs darba produktivitātes lēnajam kāpumam. 2020. gada sākumā šiem bremzējošajiem faktoriem pavienojās naftas cenu kritums, globāls Covid-19 uzliesmojums un panika finanšu tirgos. Šajos pieaugošās nenoteiktības apstākļos ekonomikas prognozēšanas iespējas bija ierobežotas un prognozes tika strauji un vairākkārtīgi pārskatītas gan pasaulē gan Latvijā.
- 56. ESAO publicētajā ekonomikas pārskatā (*OECD Economic Outlook*) ir modelēti divi vienlīdz iespējami scenāriji - viens, kurā otrais Covid-19 vilnis ar atkārtotu striktu ierobežojumu ieviešanu notiek līdz 2020. gada beigām, un otrs, kurā izdodas novērst otro Covid-19 vilni. Pēc šī ESAO aplēsēm, **Latvijas IKP samazinājums 2020.g. prognozēts (-8.1%) apmērā, bet Otrā viņā gadījumā prognozēts samazinājums (-10.2%).** Māstrihtas parāda pieaugums 2020. g. Latvijai prognozēts (+8.35%), ja neiestāsies otrais Covid-19 uzliesmojums, bet otra pandēmijas viļņa gadījumā parāds varētu pieaugt par 14%¹⁷. **SVF Latvijai prognozē reālā IKP lejupslīdi 2020. gadam (-8.6%) apmērā, bet jau 2021. gadā prognozēta (+8.3%) izaugsme, raksturojot Latvijas situāciju 2020. gadā sliktāku nekā Eiro zonā kopumā, tomēr prognozējot strauju ekonomikas atsitienu 2021.gadā (+8.3%), kas būtu straujāks nekā Lietuvai un Igaunijai.****
- 57. Latvijas Banka 29. septembrī pārskatīja un uzlaboja savas makroekonomiskās prognozes, atzīmējot ka Latvijas ekonomikas lejupslīde 2020. gadā būs (-4.7%) jūnijā prognozēto (-7.5%) vietā. Līdz ar to arī 2021. gada izaugsme tiks uzsākta no augstāka punkta un 2021. gadā sasniegs (+5.1%), bet 2022. gadā IKP augs par (+5%).** Latvijas Bankas pieņēmumi par ekonomikas prognožu uzlabošanas galvenokārt balstīti ne tik straujajā bezdarba pieaugumā kā bija prognozēts iepriekš, ekonomikas noskaņojuma pozitīvajā dinamikā, kam sagaidāms, sekos arī ekonomikas kopējā atlabšana. Piedevām, dziļākais krīzes punkts jau ir pārvarēts un ekonomika ir nostājusies uz atkopšanās ceļa. Darba tirgus stabilizēšanās un noturība stabilizēs arī darba algu pieaugumu, kas pozitīvi ietekmēs pašlaik ļoti zemos inflācijas rādītājus.
- 58. Fiskālās disciplīnas padome š.g. 15. jūnijā ir apstiprinājusi makroekonomikas prognozes 2021.-2023. gadiem¹⁸. Apstiprinot makroekonomikas prognozes Padome kā galvenos makroekonomiskos riskus atzīmēja Covid-19 otro vilni, pasaules ekonomikas lēnāku atkopšanos, nekā prognozēts un virkni citu būtisku faktoru.** Savās rekomendācijās Padome norādīja, ka ņemot vērā strauji mainīgo situāciju pasaulē un Latvijā, būtu lietderīgi veikt operatīvu makroekonomikas prognožu pārskatīšanu 2020. gada rudenī.

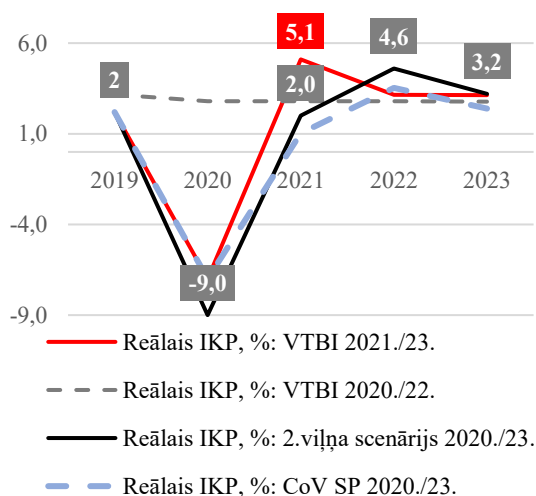
¹⁷ OECD Economic Outlook [https://www.oecd.org/economic-outlook/june-](https://www.oecd.org/economic-outlook/june-2020/?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=ecooutlookjun2020&utm_content=en&utm_term=pac)

2020/?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=ecooutlookjun2020&utm_content=en&utm_term=pac

¹⁸ https://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_278_20200617_Makroekonomikas_prognozes_viedoklis.docx.pdf

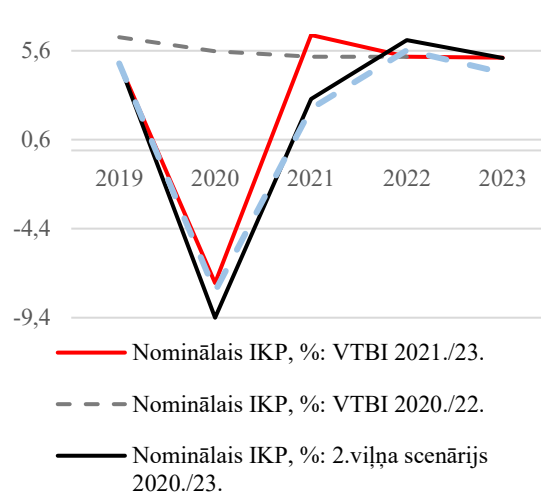
59. Padome atzinīgi vērtē FM veiktos aprēķinus, kuros modelēts Covid-19 otrā viļņa scenārijs un atzīmē, ka līdzīgi ir rīkojušās starptautiskās organizācijas. Finanšu ministrijas modelētais reālais IKP "2.viļņa" scenārijā salīdzinot ar apstiprināto prognozi VTBI 2021/2023. Salīdzinājumā ar iepriekšējo prognozi vidēja termiņa budžeta ietvaram (VTBI) 2021-2023, kas tika apstiprināta FDP 2020. gada 2015. jūnijā, Covid-19 otrā viļņa scenārija realizēšanās nozīmētu reālā IKP pieauguma tempa samazinājumu 2020. gadam par 2%, 2021. gadam samazinājumu par 3.1% un tikai 2022. gadam prognoze paaugstinās par 1.5%, bet 2023. gadam paaugstinās par 0.1%.

FM modelētais nominālais IKP "2.viļņa" scenārijā salīdzinot ar apstiprināto prognozi VTBI 2021/2023. Otrā viļņa scenārijā Nominālā IKP pieauguma tempa samazinājums salīdzinot ar VTBI 2021/2023 nozīmētu, ka 2020. gadā nominālais IKP būtu par 2% zemāks par jūnijā prognozēto, 2021. gadā zemāks par 3.6% un tikai 2022. gadā prognoze paaugstinās par 0.9%, bet 2023. gadam paliek nemainīga.

Avots: FM

7. attēls: Reālais IKP - 2.viļņa scenārijs salīdzinājumā ar iepriekš apstiprinātām makroekonomikas prognozēm

Avots: FM

8. attēls: Nominālais IKP - 2.viļņa scenārijs salīdzinājumā ar iepriekš apstiprinātām makroekonomikas prognozēm

60. Padome aicina Valdību uz piesardzīgu rīcību plānojot valsts budžeta izdevumus un ieņēmumus, jo arī FM atzīmē, ka prognozes vēl nekad nav izstrādātas tik augstas nenoteiktības apstākļos un prognožu riski ir lejupvērsti.

61. Š.g. rudenī Covid-19 izplatība pasaulē un Latvijā sākusi strauji pieaugt, līdz ar to var konstatēt Covid-19 otrā sākšanos. Tomēr pašlaik mirstības rādītāji Eiropā ir zemāki¹⁹, līdz ar to arī iespējamie ierobežošanas pasākumi būs sabiedrībai un ekonomikai saudzīgāki. Tomēr Finanšu Ministrijas Covid-19 otrā viļņa scenārijs paredz, ka ekonomikas atkopšanās notiktu ievērojami lēnāk un ievilkto visu 2021. gada garumā, kā arī nesasnigtu pašlaik apstiprinātās prognozes vērtības.

62. Lai gan Padome atzīst, ka jaunākie statistikas dati signalizē par ekonomikas stabilizēšanos, tomēr aicina pievērst īpašu vērību FM izstrādātajam Covid-19 otrā viļņa scenārijam, jo riski vēl arvien ir ļoti augsti gan saistībā ar saslimstību, gan ar pirms krīzes laikā aktuālo

¹⁹ WHO [WHO Coronavirus Disease \(COVID-19\) Dashboard](https://covid19.who.int/?gclid=CjwKCAjwzvX7BRAeEiwAsXExo5gbHYH08kwDJHMV_E3nABGjLDNUSeq-XdsSRKTNxp6HqEabC0NyAhoC3V0QAvD_BwE) [07.10.2020]

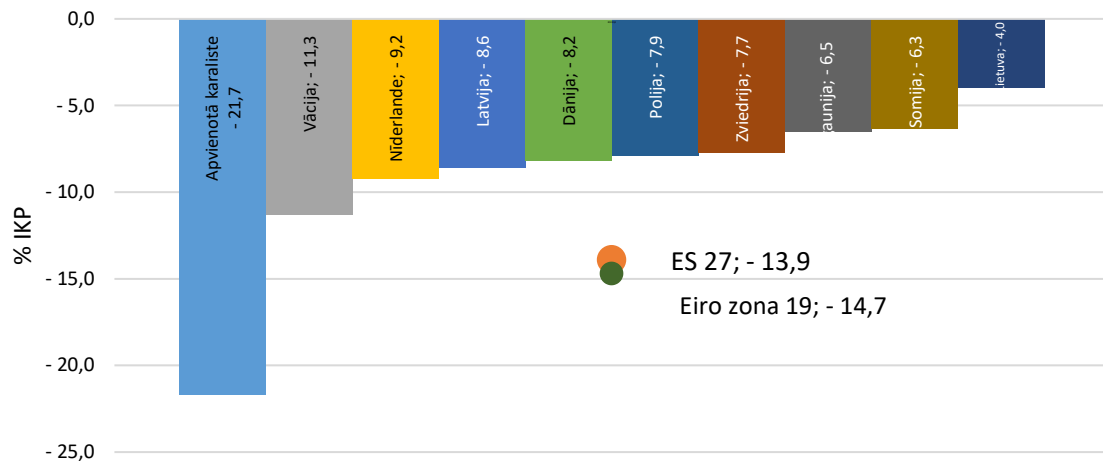
https://covid19.who.int/?gclid=CjwKCAjwzvX7BRAeEiwAsXExo5gbHYH08kwDJHMV_E3nABGjLDNUSeq-XdsSRKTNxp6HqEabC0NyAhoC3V0QAvD_BwE

ģeopolitisko spriedzi: Brexit, ASV un Ķīnas saspīlējums, kam pievienojusies arī Baltkrievijas politiskā krīze.

- 63. Starptautiskās organizācijas kopš 2020. gada sākuma ir vairākkārt pārskatījušas makroekonomiskās prognozes un vēlākām prognozēm ir raksturīgs nosacīti optimistiskāks skatījums uz 2020. gada iznākumu, nekā tas bija vērojams vasaras sākumā. Attiecībā uz 2021. gadu, eirozonā tiek prognozēta izaugsmes atjaunošanās.** Eiropas centrālās bankas (ECB) septembra makroekonomikas prognozes²⁰, salīdzinot ar jūnijā publicētām, rāda, ka eirozonas izredzes uz atjaunošanos uzlabojas. Salīdzinot ar jūnijā prognozēto reālā IKP kritumu 2020. gadam par (-8.7%), septembrī prognoze uzlabota līdz (-8.0%). Tomēr ECB septembra prognozēs turpmākiem gadiem reālā IKP izaugsmes prognoze noteikta lēnāka nekā prognozēts jūnijā - 5.2% 2021. gadam, un +3.2% 2022. gadam. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) 2020. gadā eirozonai prognozē (-7.9%) lejupslīdi, bet 2021. gadam (+5.1%), ekonomisko izaugsmi. Starptautiskais Valūtas fonds Eirozonai prognozējis (-7.5) lejupslīdi 2020. gadā un (+4.7) izaugsmi 2021. gadam²¹.
- 64. Lai gan lejupslīde eirozonā bijusi dramatiski strauja, Latvija un tās galvenie tirdzniecības partneri š.g. pirmos divos ceturkšņos ir spējuši noturēt lejupslīdi virs eirozonas krituma līmeņa, kā arī ražošanas apjoma indeksi š.g. jūlijā liecina par ražošanas sektora atgūšanos Latvijā, Īrijā un Polijā, kamēr pārējās ES valstīs turpinās lejupslīde. Eiropas savienībā nav nevienas valsts, kas nesaskartos ar IKP lejupslīdi, pie tam tiek prognozēts, ka neskatoties uz atsitienu 2021. gadā pirms krīzes līmeni Eiropas Savienības ekonomika varētu atgriezties tikai 2022. gadā, jo pēc Covid-19 krīzes, izaugsme tiks atsākta no zemāka punkta.**
- 65. Vērojot ekonomikas reālo sniegumu, saskaņā ar Eurostat datiem, 2020. gada 1. ceturksnī tika reģistrēts Eirozonas zonas nominālā IKP sarukums (-3.2%) apmērā, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, bet jau 2. ceturksnī lejupslīde sasniedza (-14.8%), kas ir rekordliels kritums. Tomēr jāatzīmē, ka eiro zonas IKP lejupslīde atšķiras pa reģioniem un Latvijas galvenajiem tirdzniecības partneriem, IKP kritums ir ievērojami zemāks nekā Eiro zonā vai Eiropas Savienībai kopumā (-13.9%). Vismazāk ir cietusi Lietuvas ekonomika, bet smagāk cietušās valstis Eiropas savienībā ir Spānija, Francija, Itālija, kā arī Anglija.**

²⁰ ECB staff macroeconomic projections for the euro area, September 2020
https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202009_ecbstaff~0940bca288.en.html#toc3

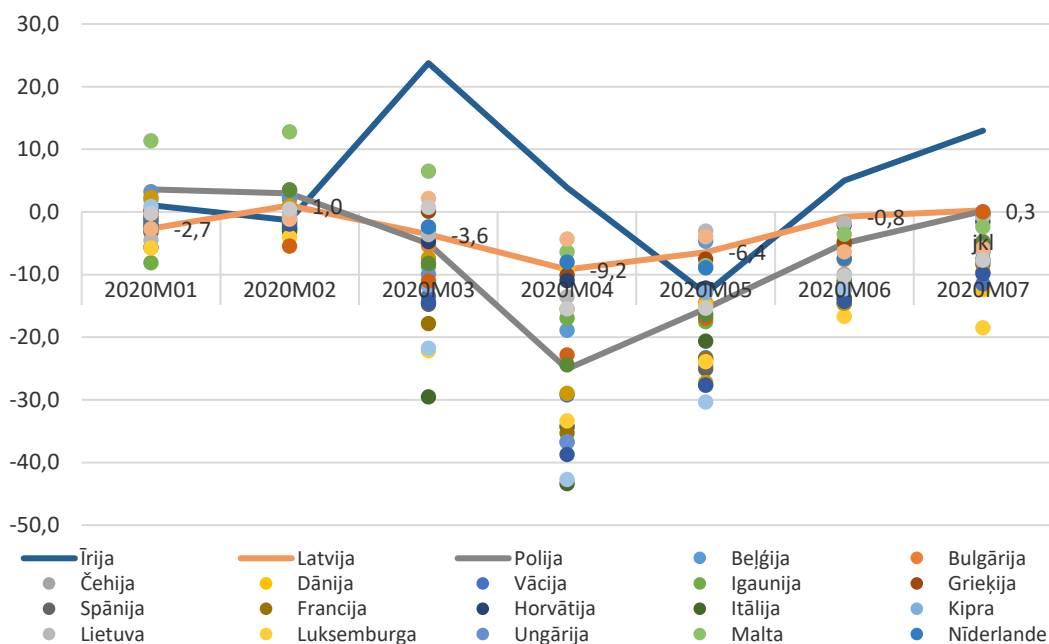
²¹ IMF datamapper https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/LVA/EURO

Avots: Eurostst [namq_10_gdp]

9.attēls: Nominālā IKP kritums 2020. gada 2. ceturksnī svarīgākiem Latvijas partneriem eksportā

66. Ražošanas apjoma indeksi (2015=100) ES valstīs š.g. jūlijā salīdzinot ar iepriekšēja gada jūliju liecina par izaugsmes atjaunošanos tikai trijās valstīs: Īrijā (+13%), **Latvijā (+0.3%)** un Polijā (+0.2%). Latvijas tirdzniecības partneru vidū vēl joprojām vērojama ražošanas apjomu samazināšanās, t.sk Dānijā (-12.4%) un Vācijā (-11.5%), Lietuvā (-0.8%) un Igaunijā (-0.5%).

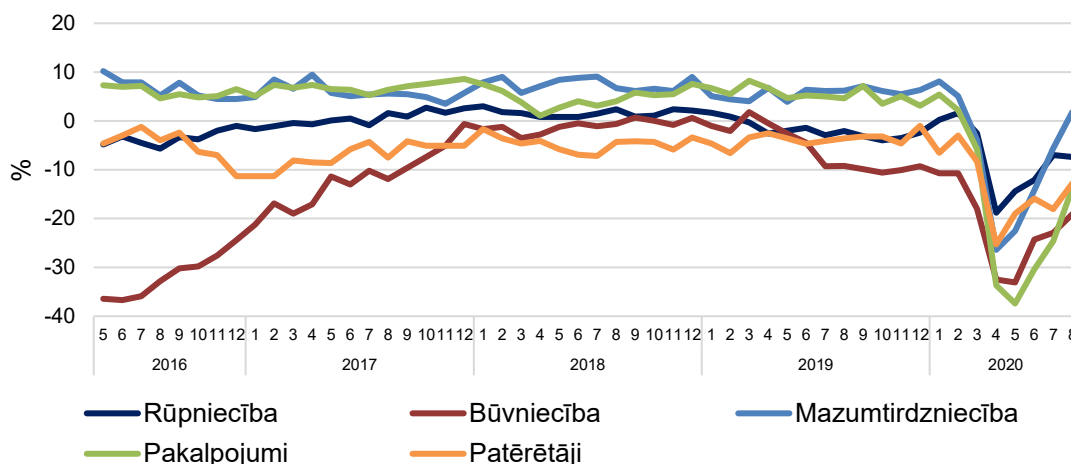

Avots: Eurostst [sts_inpr_m]

10. attēls: Rūpniecības produkcijas apjoma indeksu dinamika ES valstīs mēnesis pret iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi (Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde; apstrādes rūpniecība; elektroenerģijas, gāzes, tvaika un gaisa kondicionēšanas apgāde)

67. **Konfidences rādītāji Latvijā turpina uzlaboties, lai gan saldo vēl joprojām ir negatīvo vērtību zonā.** Eurostat dati liecina, ka augustā ekonomiskā sentimenta rādītāji turpināja uzlaboties arī Latvijas galvenajiem tirdzniecības partneriem, tomēr šie uzlabojumi pagaidām nekorelē ar Latvijas eksporta sniegumu. Kopumā paredzams, ka noskaņojuma rādītājiem sekos arī reāli uzlabojumi ekonomikā, tomēr konjunktūras rādītāji ir ļoti jutīgi un pieaugot jauniem Covid-19 ierobežojumu draudiem tie var tik pat strauji kristies.

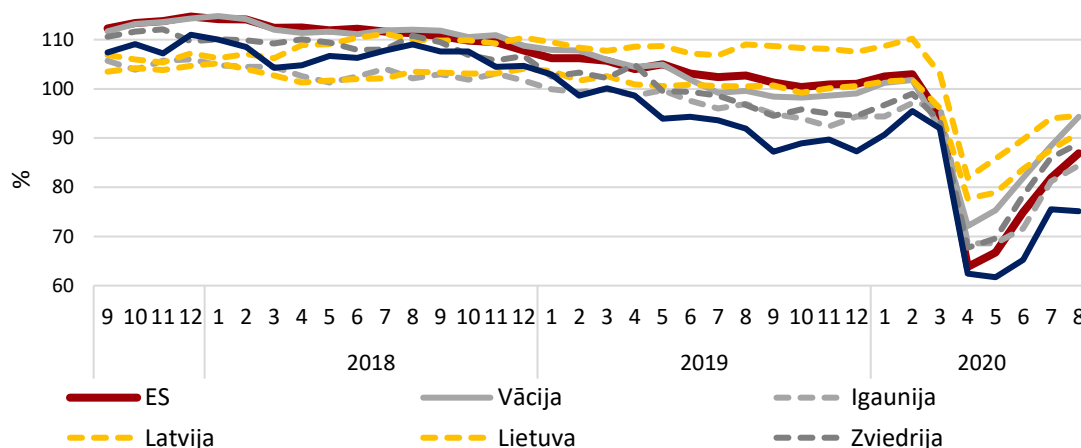
68. Augustā minimālu pozitīvu saldo vērtību (1.8%) uzrādīja konfidences rādītājs mazumtirdzniecībā, kamēr uzņēmēju pārliecība būvniecības nozarē atjaunojas vislēnāk. Rūpniecībā iepriekšējos mēnešos konfidences rādītāji pieauga, bet jūlijā un augustā saldo nostabilizējās ap (-7%). Nepieciešams atzīmēt pozitīvu faktu, ka ilgtermiņa vidējais ekonomikas sentimenta rādītājs (ilgtermiņa vidējais = 100) ir uzlabojies no 87.6 punktiem jūlijā līdz 91 punktam augustā.

Avots CSB [KRO20m]

11. attēls: Konfidences rādītāji pa nozarēm (saldo, %)

69. Starp Latvijas tirdzniecības partneriem atzīmējama Vācija, kurā sentimenta rādītāji, salīdzinot ar jūliju, uzlabojās par 6 procentpunktiem, kā arī Igaunija (+3.2%p.) un Zviedrija (+2.9%p.).

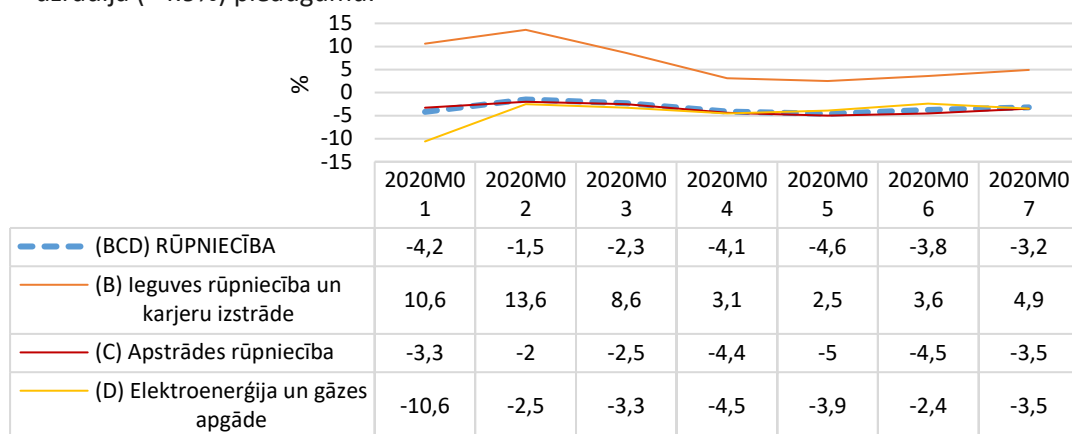
Avots: Eurostat [Code: teibs010]

12. attēls: Ekonomikas sentimenta rādītāji galvenajiem Latvijas tirdzniecības partneriem

70. Eurostat dati par Latviju liecina, ka salīdzinājumā ar jūliju, Latvijas sentimenta rādītājs ir kāpis par 3.4 procentpunktiem. Tā kā Latvijas ekonomikas atkopšanās ir ļoti atkarīga no ārējo tirdzniecības partneru stabilizācijas, šis ir pozitīvs signāls.

71. Rūpniecībā kopš 2020. gada sākuma novērojama produkcijas apjomu samazināšanās, kas no gada sākuma līdz jūlijam sasniedza (-3.2%) kritumu. Īpaši ir jāatzīmē apjomu samazinājums apstrādes rūpniecībā un elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarē, kas

kopš gada sākum jūlijā uzrādīja (-3.5%) kritumu, savukārt ieguves rūpniecība jūlijā uzrādīja (+4.9%) pieaugumu.

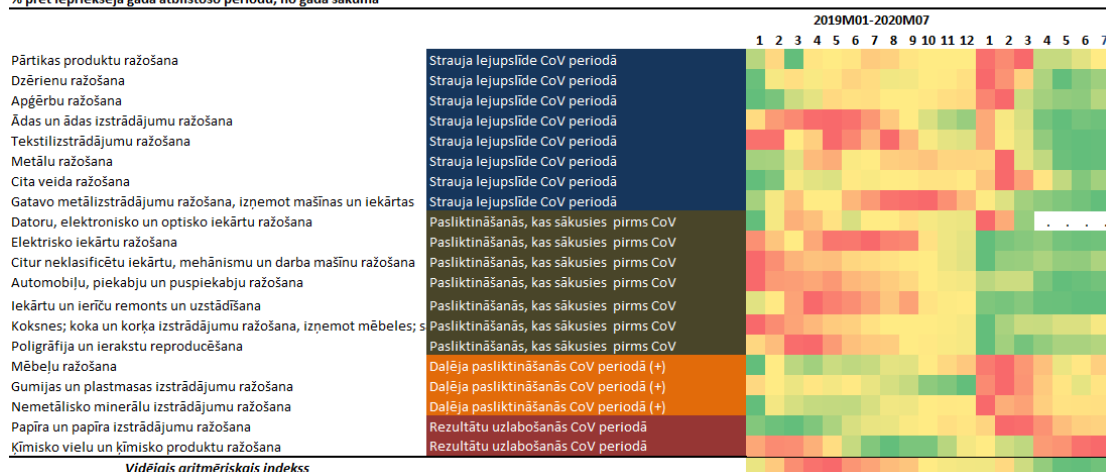
Avots CSB [RU030m]

13. attēls: Rūpniecības produkcijas apjoma dinamika nozarēs (no gada sākuma), kalendāri izlīdzināti dati

- 72. Apstrādes rūpniecības nozarēs bija novērojama ražošanas apjomu krišanās, kas saistīta gan ar Covid-19 efektiem, gan arī ar iepriekšējā gadā sākušos tautsaimniecības izaugsmes sabremzēšanos.** Apskatot rūpniecības produkcijas apjoma indeksu dinamiku kopš 2019. gada sākuma (2019M1- 2020M7), redzama pakāpeniska ražošanas aktivitātes samazināšanās, kas kopumā izskaidrojama ar Covid-19 uzliesmojuma iespaidu. Tomēr dažādu produkcijas veidu ražošanas aktivitāte ir bijusi atšķirīga. Piemēram, Covid-19 ierobežojumu periodā (īpaši aprīlī) ir strauji kritusies pārtikas, dzērienu un apģērbu produkcijas ražošana, kas bija pietiekami aktīva visa gada griezumā un īpaši 2020. gada sākumā. Tas skaidrojams ar tirgus piesātināšanos februārī un martā, kad bija vērojams augsts pieprasījums tieši pārtikas produkcijas segmentā. Pārtikas produktu ražošana īpaši strauji pieauga martā, bet jau aprīlī strauji samazinājās. Pakāpenisku ražošanas apjoma samazināšanos martā un aprīlī varēja novērot ādas, tekstila, metāla un metāla izstrādājumu ražošanā, kā arī datoru un optisko iekārtu ražošanā.
- 73. Jau kopš 2019. gada, un jo īpaši kopš 2020. gada sākuma, pastāvīgi samazinājās elektrisko iekārtu un citu iekārtu ražošana, automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana, iekārtu remonts un uzstādīšana, kā arī koksnis un koka izstrādājumu ražošana.** Kopumā ražošanas apjoma kritumu šajās nozarēs noteica, gan iepriekšējā gada bāzes efekts, gan ārējā pieprasījuma samazināšanās. Kopš 2020 gada sākuma tikai nedaudz samazinājās aktivitāte mēbeļu ražošanā un gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanā. Jāatzīmē, ka atsevišķas ražošanas nozares uzrādīja arī pieaugošu aktivitāti, piemēram, ķīmisko vielu un papīra izstrādājumu ražošana.

Rūpniecības produkcijas apjoma indeksi nozarēs (no gada sākuma), kalendāri izlīdzināti dati

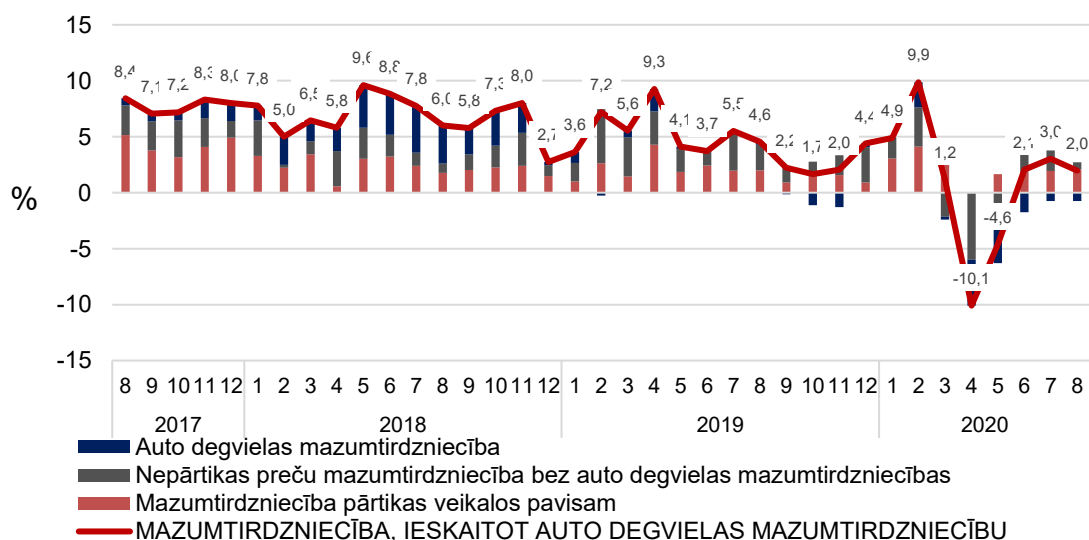
% pret iepriekšējā gada atbilstošu periodu, no gada sākuma

Avots: CSB (RU030m)

14. attēls: XX Rūpniecības produkcijas apjoma indeksu dinamika nozarēs (no gada sākuma), kalendāri izlīdzināti dati.

74. Mazumtirdzniecības apgrozījumu ir spēcīgi ietekmējusi gan Covid-19 ierobežošanas pasākumu ieviešana, gan atcelšana. Salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošiem mēnešiem apgrozījums no janvāra līdz jūlijam ir piedzīvojis gan strauju kritumu (-10.1% aprīlī), gan paguvus atgriezies pie izaugsmes (+2.6% jūnijā; +3.7% jūlijā). Š.g. februārī un martā strauji pieaudzis apgrozījums pārtikas preču tirdzniecības segmentā attiecīgi (+4.1%) (+3.6%), lai gan martā izaugsme jau notika tikai pārtikas preču tirdzniecības segmentā. Sākoties ārkārtas situācijai valstī un ar to saistītiem striktajiem pulcēšanās un pārvietošanās ierobežojumiem bija fiziski ierobežota patērētāju iespēja apmeklēt tirdzniecības vietas un iepludināt līdzekļus ekonomikā apritē. Tajā pašā laikā ir pieaudzis mājāsaimniecību uzkrājumu apjoms, ko noteica gan neziņa par turpmāko iespēju nopelnīt, gan jau pieminētie ierobežojošie pasākumi.

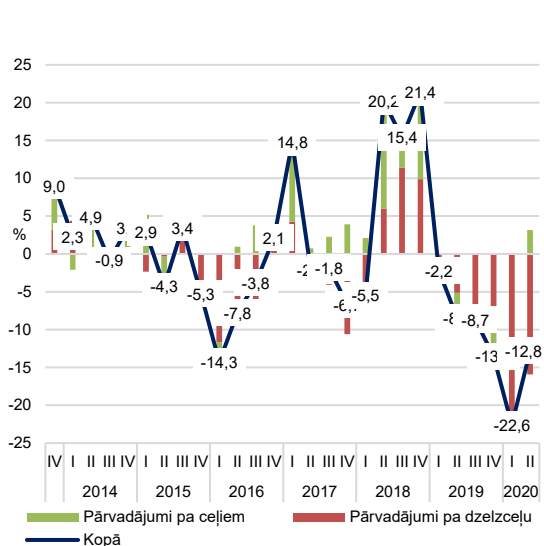
Avots: CSB (TI030m)

15. attēls: Mazumtirdzniecība (mēnesis salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi)

75. Š.g. pirmajā ceturksnī būvniecības nozarē bija vērojama augsta aktivitāte, būvniecības produkcijas apjomam faktiskajā cenās pieaugot par (+17%), bet jau otrajā ceturksnī

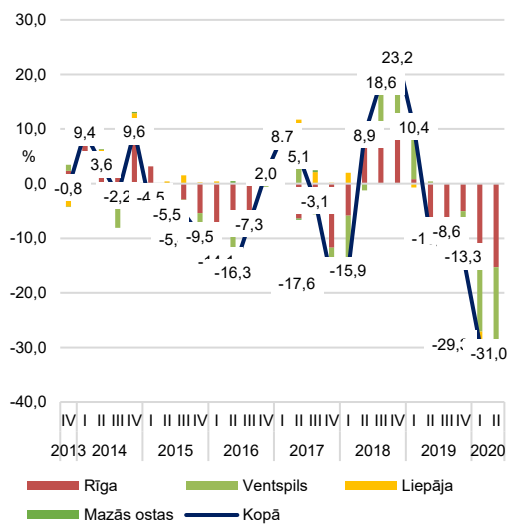
ieņēmējās sarukums (-0.04%). Abos ceturkšņos izaugsmi uzrādīja būvniecības apjoms pieaugums specializētos būvdarbos (+12.4% 1.cet. un +13.9% 2.cet.), jauno objektu būvniecībā (+17.9% 1.cet. un +5% 2.cet.). Nenoturīga izaugsme bija vērojama ēku būvniecībā (+20.3% 1.cet. un -2.5% 2.cet.) un inženierbūvniecības jomā (+17.4% 1.cet. un -8% 2.cet.).

76. Jau kopš 2019. gada turpinās lejupslīde **transporta un uzglabāšanas nozarē**. Īpaši nelabvēlīga situācija ir vērojama ostu segmentā, 2019. gadā salīdzinot ar 2018. gadu kravu apgrozījuma apjoms ir samazinājies par (-5.7%), savukārt 2020. gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar 2019. gada atbilstošo periodu apgrozījuma apjoma kritums sasniedzis (-30.1%). Kravu pārvadājumu apjoms ar dzelzceļa transportu un Latvijā reģistrētu autotransportu 2019. gadā salīdzinot ar 2018. gadu samazinājies par (-8.5%), bet 2020. gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar 2019. gada atbilstošo periodu apgrozījuma pārvadāto kravu apjoms sarucis par (-17.4%).

Avots CSP [TR200c; TR200c]

16. attēls: Dzelzceļa un autotransporta ieguldījums kravu pārvadājumu izaugsmē (q-o-q)

Avots CSP [TR250c]

17. attēls: Ostu ieguldījums kravu apgrozījuma pieaugumā (q-o-q)

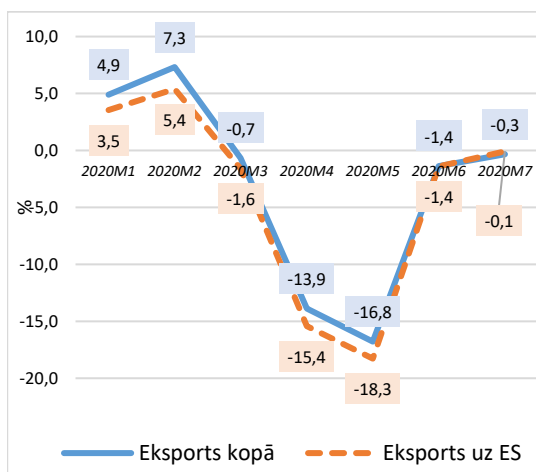
Jāatzīmē, ka 2020. gada 2. ceturksnī, pirmo reizi kopš 2018. gada IV ceturkšņa fiksēts pieaugums pārvadājumos pa autoceļiem (+3.2%) apmērā. Autotransporta kravu pārvadājumu iekšējais sadalījums iekšzemes pārvadājumos un starptautiskos pārvadājumos, ir stabils pēdējos divu gadu laikā. Apmēram 75% pārvadājumu ir iekšzemes pārvadājumi, bet 25% starptautiskie, savukārt starptautiskos pārvadājumos vairāk kā puse apjoma attiecināma uz pārvadājumiem ārvalstīs.

77. **Aviopārvadājumus** janvārī salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmo mēnesi par gandrīz par (+3%) pieaudzis lidostā "Rīga" apkalpoto kravu apjoms. Tomēr turpmākos mēnešos saņemtās un nosūtītās kravas un pasta samazinājās. Pēc CSP publicētiem datiem aprīlī un jūnijā salīdzinot ar 2019. gada atbilstošiem mēnešiem saņemto un nosūtīto kravu un pasta apjoms (tonnās) samazinājās attiecīgi par (-49.4%), un par (-37.7%).
78. **Pasažieru pārvadājumus** 2020. gada pirmajā pusgadā spēcīgi ietekmēja ar Covid-19 ieviestie ierobežojumi. Pasažieru pārvadājumi ar sauszemes transportu 2020. gada pirmajā pusgadā salīdzinot ar 2019. gada atbilstošo periodu krituši par (-38.9%), t. sk.

lielākais kritums fiksēts tieši 2. ceturksnī, kad pasažieru skaits samazinājās par (-64.1 %), liecina CSP dati. Pirmajā pusgadā ar dzelzceļa transportu pārvietojās par (-31.8 %) mazāk pasažieru nekā 2019. gada atbilstošā laika posmā, turklāt pasažieru pārvadājumi iekšzemē samazinājās par (-31.4 %), bet starptautiskajos pārvadājumos par (-76.6 %). 2020. gada pirmajā pusgadā ar prāmjiem Latvijas ostās iebrauca un no ostām izbrauca par 57.2 % mazāk pasažieru nekā 2019. gada pirmajā pusgadā. Pasažieru apgrozījums prāmju satiksmē 2. ceturksnī samazinājās pat par (95.2 %), pie tam visvairāk cieta tieši Rīgas osta, kas nodrošina regulāro prāmju satiksmi ar Stokholmu. Pirmajā pusgadā Rīgas osta apkalpoja par (-66.5 %) pasažieru mazāk nekā pērn.

79. Lidosta "Rīga" šī gada sākumā uzsāka darbību ar ļoti labiem rezultātiem²² pasažieru, t.sk. tranzīta pasažieru pārvadājumos. Janvārī apkalpoto pasažieru skaits salīdzinot ar 2019. gada janvāri pieauga par (+12.2%), tostarp par (+17.3%) pieaudzis transfēra pasažieru skaits. Tomēr kopumā pirmajā pusgadā pasažieru plūsma lidostā samazinājās par (-62.9 %), salīdzinājumā ar 2019. gada pirmo pusgadu.

Par ārējo tirdzniecību

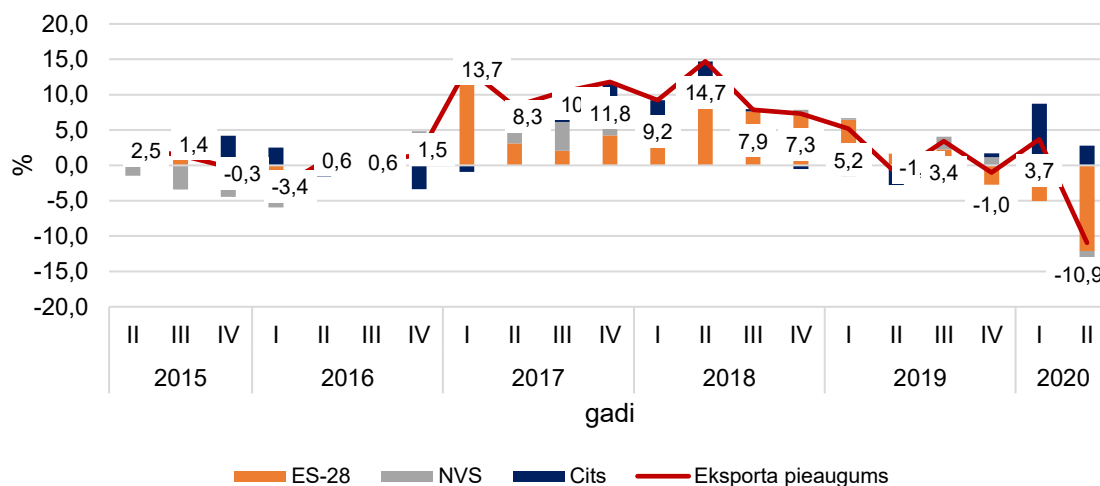

Avots: CSP (AT0051m)

18. attēls: Latvijas eksports kopā uz ES valstīm 2020. Gada janvāris līdz jūlijs

80. Ārējās tirdzniecības pieaugums Latvijā sāka sabremzēties jau 2018.-2019. gadā, kad eksports salīdzināmās cenās pieauga vien par (+1.9%). 2020. gada pirmie mēneši eksportam ir bijuši ar pozitīviem rezultātiem, tomēr jau sākot no marta un pēc CSP publicētiem datiem līdz jūlijam eksporta apjoms strauji kritās zemāko punktu sasniedzot š.g. maijā. Šā gada 2. ceturksnī ir novērots ievērojams eksporta apjoma sarukums (-11%), salīdzinot ar 2019. gada atbilstošo periodu. Vislielākais eksporta apjoma kritums ir novērots virzienā uz ES valstīm (-12.1%) un NVS valstīm (-1.6%). Savukārt uz "citām" valstīm eksports ir pieaudzis par 2.8%.

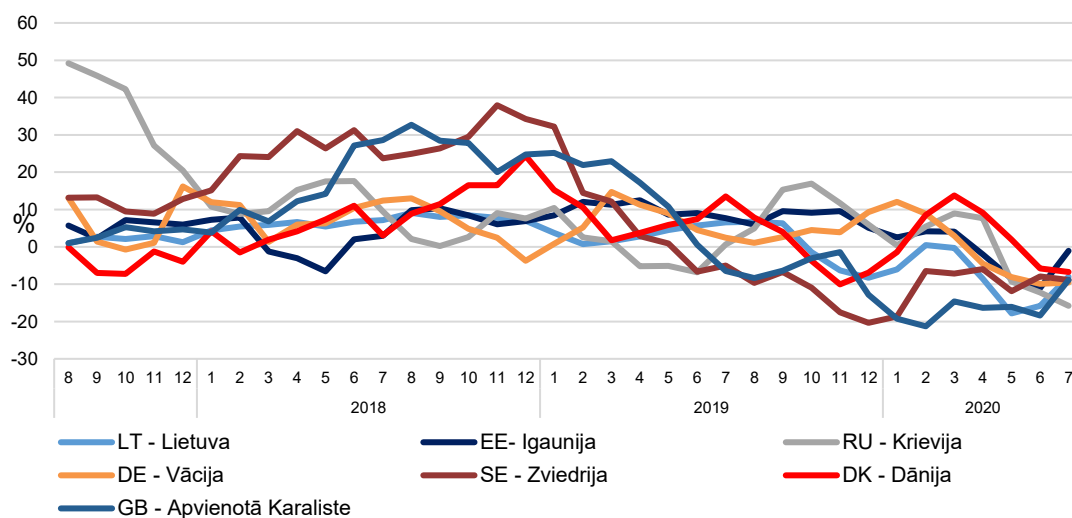
²² Lidosta "Rīga" gadu uzsāk ar iespaidīgu 12,2% pasažieru skaita pieaugumu: <https://www.riga-airport.com/preses-telpa/jaunumi/lidosta-riga-gadu-uzsak-ar-iespaidigu-12-2-pasazieru-skaita-pieaugumu>

Avots CSP [AT0020m]

19.attēls: Ieguldījums eksporta izaugsmē pa reģioniem, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni (q-o-q)

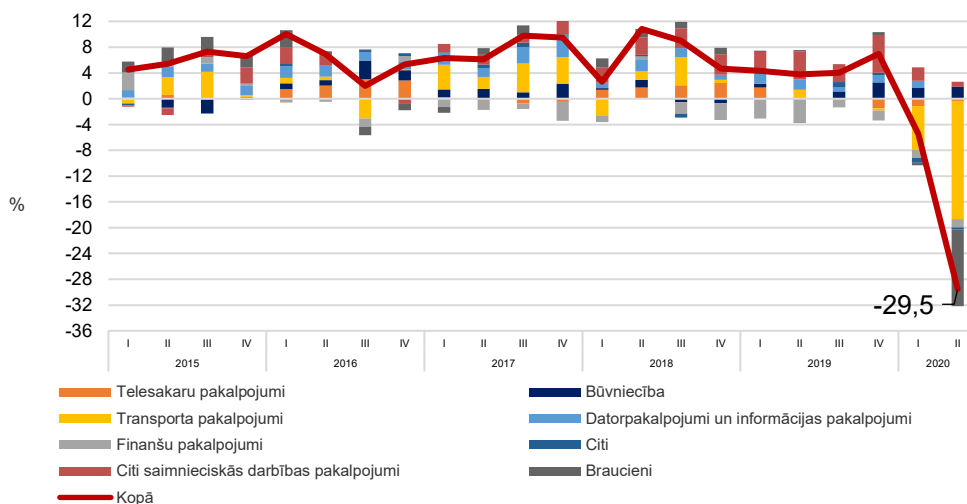
81. CSB eksporta dati pa kombinētās nomenklatūras sadaļām un valstīm (eiro) 2. ceturksnī liecina, ka preces tika eksportētas uz Lietuvu (16.7%) un Igauniju (12.1%), kā arī uz Krieviju (8%) un Vāciju (7.1%).

Avots CSP [AT0051m]

20. attēls: Eksporta pieaugums uz galvenajām eksporta valstīm, trīs mēnešu kopsumma pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu

82. Pakalpojumu eksports ir uzrādījis dramatisku lejupslīdi š.g. abos ceturkšņos. Latvijas Bankas dati liecina, ka 2020. gada 2. ceturksnī bija vērojama strauja lejupslīde pakalpojumu eksportā (29.5%) apmērā, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, kas naudas izteiksmē nozīmē sarukumu 414 miljonu eiro apmērā. Šādu kritumu galvenokārt izraisīja samazinājums transporta pakalpojumu eksportā (-19.5%) un samazinājums ceļojumu pakalpojumu eksportā (-11%), kas ir tiešs Covid-19 krīzes efekts. Tomēr šajā pašā periodā bija vērojams minimāls (+1.9%) pieaugums būvniecības pakalpojumu eksportā, kas naudas izteiksmē ir 26 miljonu apmērā.

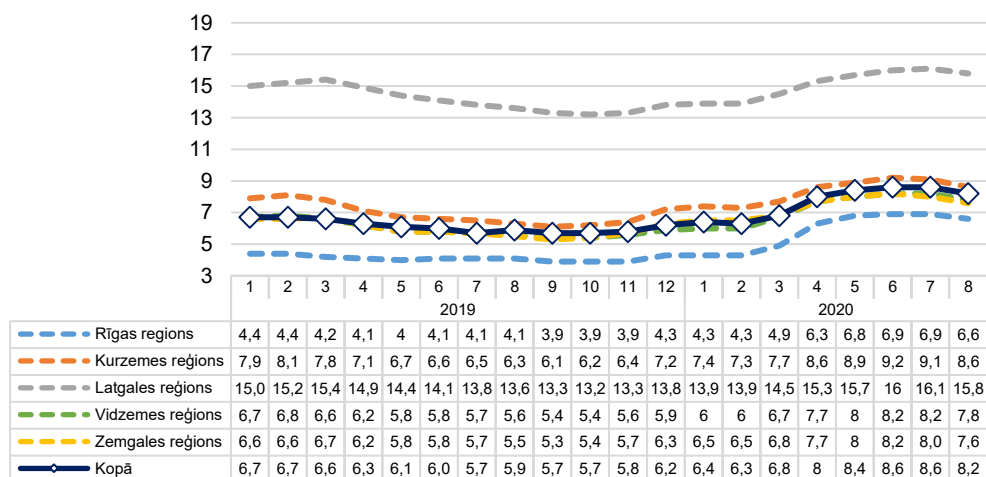

Avots LB [03 MB ceturkšņa/gada datu tabulas]

21. attēls: Ieguldījums pakalpojumu eksporta pieaugumā nozarēs (ceturksnis salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

83. Covid-19 periodā straujākais bezdarba pieaugums ir noticis aprīlī, tomēr kopumā salīdzinot situāciju ar iepriekšējo Finanšu krīzi, bezdarba pieaugumu nevar uzskatīt par dramatisku. Jau augustā bezdarba līmenis sācis samazināties. Šādu pozitīvu situāciju nodrošināja gan dīkstāves pabalstu pieejamība, gan kopējais augstais pieprasījums pēc darbaspēka pirms Covid-19 krīzes. Šāda situācija ļāva darbiniekiem reintegrēties citās nozarēs, kur pieprasījums saglabājās. Aizvien riskam ir pakļauti tūrisma un viesmīlības nozares darbinieki, kuru darba vietas saglabājās pateicoties valsts atbalsta pasākumiem, tomēr atbalsts ir īslaicīgs instruments, un tas nesniedz līdz nākamās tūrisma sezonas sākumam.

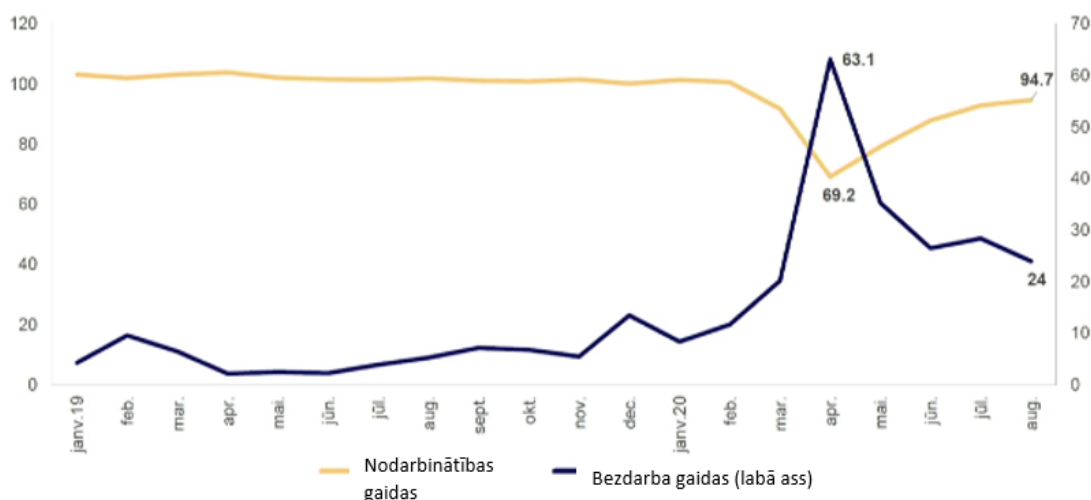
84. Sezonāli izlīdzinātais bezdarba līmenis augustā sasniedza 8.8%, liecina CSB dati. Savukārt reģistrētais bezdarba līmenis augustā bija 8.2%, saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) datiem. Jau š.g. jūnijā un jūlijā reģistrētais bezdarba līmenis nostabilizējās visos reģionos un kopumā būtiski nepieauga, bet augustā redzama neliela bezdarba līmeņa pazemināšanās. Reģionu griezumā augstākais reģistrētais bezdarbs augustā ir novērots Latgales reģionā (15.8%), bet zemākais – Rīgas reģionā (6.6%).

Avots: NVA dati

22. attēls: Reģistrētā bezdarba rādītāji Latvijas reģionos

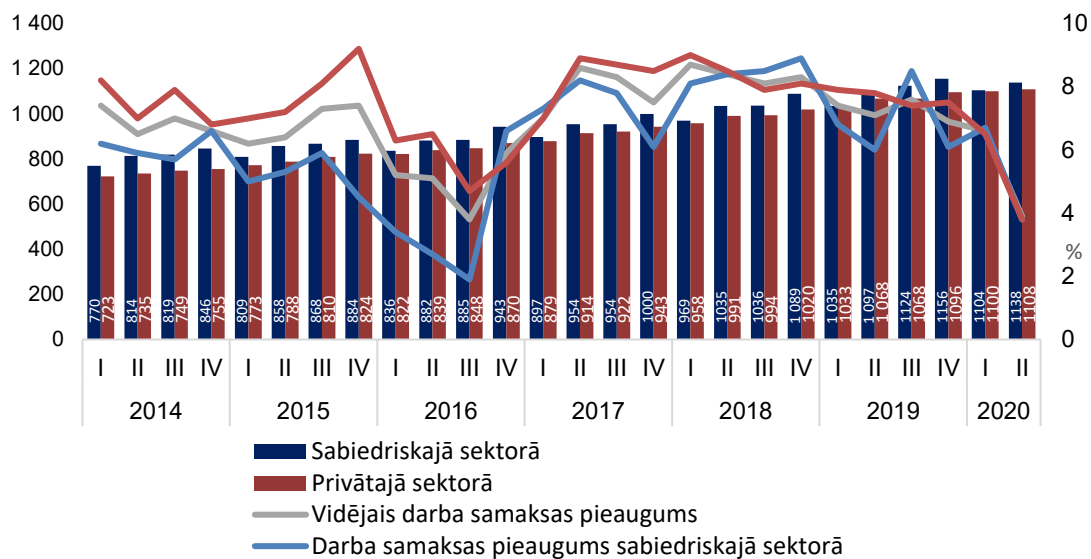
85. Novērojot bezdarbnieku skaita dinamiku pēc dzimuma un izglītības līmeņa pa ceturkšņiem, var secināt, ka jau kopš 2019. gada otrā ceturkšņa bezdarbnieku ar augstāko izglītību skaits pieaug vīriešu gan sieviešu vidū. Savukārt bezdarbnieku vīriešu un sieviešu skaits ar profesionālo izglītību samazinājies, pat Covid-19 periodā š.g. 1. un arī 2. ceturksnī.
86. Latvijas Bankas veiktā pētījumā, kopš jūnija saskatāma pozitīva nodarbinātības gaidu dinamika, savukārt bezdarba gaidas krītas, kas arī korelē ar faktiski novēroto situāciju darba tirgū un ļauj spriest, ka pie esošo risku līmeņa bezdarbam nevajadzētu būtiski pieaugt tuvākajā nākotnē.

Avots: Latvijas Bankas pētījums balstoties uz CSP, NVA, VID, un EK datiem

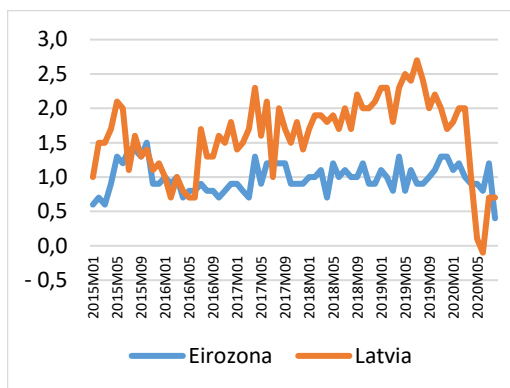
23. attēls: Nodarbinātības gaidas (100=ilgtermiņa vidējais), bezdarba gaidas nākamajos 12. mēnešos (atbilžu saldo%; labā ass).

87. CSP dati liecina, ka 2. ceturksnī novērota strauja sabremzēšanās strādājošo mēneša vidējā darba pieaugumā (+3.9%) salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. 2020. gada 2. ceturksnī salīdzinājumā ar 2020. gada 1. ceturksni bruto darba samaksa pieauga par 1.6%. 2020. gada II ceturksnī vidējā bruto darba samaksa privātajā sektora bija 1 108 eiro, bet sabiedriskajā - par 30 eiro lielāka (1 138 eiro). Gan sabiedriskajā, gan privātajā sektorā vidējā mēneša bruto darba samaksa pirms nodokļu nomaksas pieauga identiski – par 3.8%. Covid-19 laikā algas pieaugušas t.s. citiem pakalpojumiem +14%, kuros ietilpst organizāciju darbība, datoru, individuālās lietošanas priekšmetu un mājsaimniecības preču remonts un dažādi citur neklasificēti individuālie pakalpojumi. Pieauga algas arī būvniecībā +6% un valsts pārvaldē +6.5%. Vienlaikus algu kritums notika Covid-19 skartajās nozarēs, t.sk. izmitināšanā un ēdināšanā -16.5%, mākslā, izklaidē un atpūtā -1%, kā arī lejupslīdē esošajā transporta un uzglabāšanas nozarē -5.1%.

Avots: CSP [DS020c]

24. attēls: Vidējā bruto darba samaksa un gada algas pieaugums (pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo period

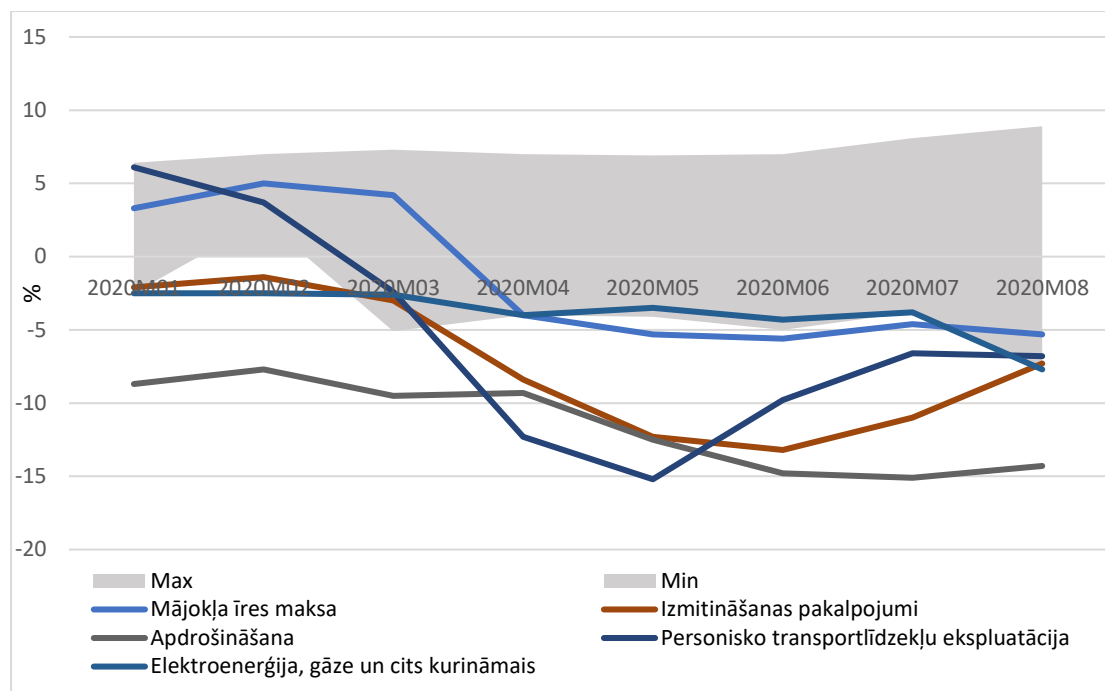

Avots: Eurostat [prc_hicp_manr]

25. attēls: Pamatinfācija EZ un Latvijā

88. Pamatinfācijas grafikā redzams, ka Latvijas ekonomikas izaugsmes periods saskanējis ar pamatinfācijas pieaugumu laikā no 2016. gada nogales līdz 2019. gada nogalei, kad ekonomikas izaugsme sāka sabremzēties. Šim sabremzēšanās periodam pievienojās arī ārējo notikumu šoks saistībā ar Covid-19 ierobežojumiem, kas strauji pazemināja pamatinfācijas rādītājus, zemāk par Euro zonas vērtībām. Pašlaik Euro zonā un Latvijā saglabājas minimālas pamatinfācijas vērtības, kas ir zemākas par 1%, pie Euro zonas infācijas mērķa vērtības 2%.

89. Covid-19 krīzē patēriņa cenu indeksi nav samazinājušies vienmērīgi, bet cenu kritums bija raksturīgs atsevišķām nozarēm. Skatoties uz patēriņa cenām strukturāli redzams, ka cenas būtiski kritās apdrošināšanai, izmitināšanas pakalpojumiem, personisko transportlīdzekļu ekspluatācijas izdevumiem. Samazinājās mājokļu īres maksa un elektroenerģijas, gāzes un cita kurināmā izmaksas.

Avots CSP [PC041m]

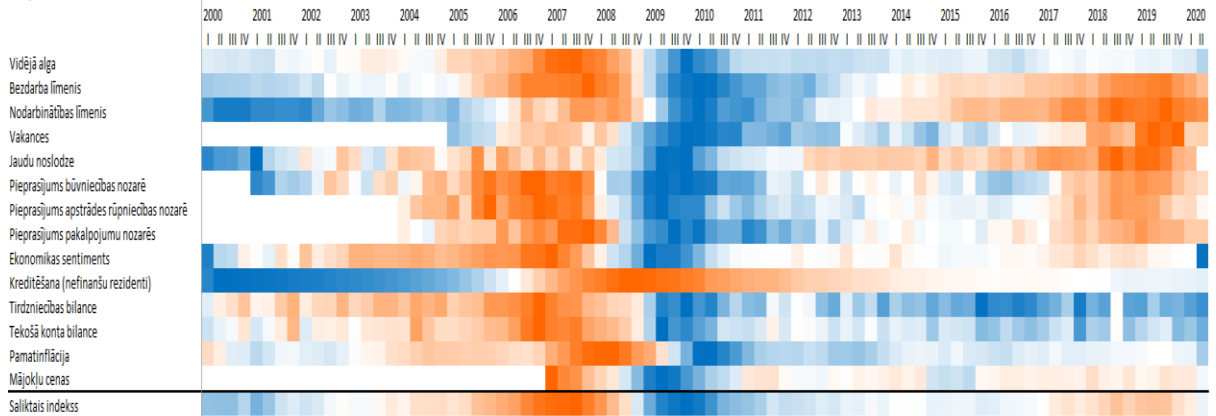
26. attēls: Patēriņa cenu indeksi grupās un apakšgrupās (ECOICOP) (2015=1)

4.3 Latvijas ekonomikas cikli un attīstība starp divām krīzēm

90. Ekonomikas cikla siltuma karte²³ ļauj salīdzināt 20 gadu ilgtermiņa vidējos rādītājus ekonomikā un spriest par ekonomikas atrašanos ekonomikas izaugsmes, recesijas vai krīzes fāzē. Šī brīža krīzes kontekstā, tā dod iespēju salīdzināt tendences ekonomikā ar ainu pirms finanšu krīzes 2008.gadā. Siltuma kartē atainotie makroekonomikas rādītāji nosacīti sadalāmi četrās sadaļās (1) situācija darba tirgū, (2) reālā sektora stāvoklis, ekonomiskas noskaņojums, banku kreditēšanas aktivitāte (3) starptautiskās tirdzniecības indikatori, (4) pamatinflācija un mājokļu cenu pārmaiņas. Rādītāju ilgtermiņa (20 gadu) pārmaiņas vizualizētas ar krāsu pārejām. Rādītājam ilgtermiņā kritoties laika rinda iekrāsojas zila, rādītājiem ilgtermiņā kāpjot laika rinda redzama oranžā krāsā. Siltuma kartē labi saskatāma ekonomikas pārkaršana pirms finanšu krīzes 2007.-2008. gados un ekonomikas vispārēja atdzišana 2009-2010. gados. Līdzīgi skatāma ekonomikas izaugsmes fāze līdz 2019. gadam un Covid-19 notikumu ietekme ekonomikā, kas parāda, ka šajā krīzē salīdzinot ar finanšu krīzi, ekonomika iegāja labākā stāvoklī. Līdz ar to arī sekas nav tik dziļas kā iepriekšējā krīzē.

²³ Latvijas ekonomikas siltuma karte <https://fdp.gov.lv/ekonomikas-siltuma-karte>

Latvijas ekonomikas siltuma karte, 2000.-2020. II cet.

Avots: Centrālā Statistikas pārvalde, Latvijas Banka, Eurostat, FDP aprēķini

27. attēls: Latvijas ekonomikas cikla siltuma karte (excel fails skatāms [šeit](#))

91. Darba tirgū situācija ir nelabvēlīga un tomēr vērojamas stabilizēšanās pazīmes. Pašreizējie faktiskie bezdarba rādītāji ir zemāki par prognozētajiem 10.5% un drīzāk liecina par īslaicīgu labi kvalificētu darbinieku reintegrācijas posmu citās nozarēs. 2020. gada otrajā ceturksnī bija vērojama sabremzēšanās algu pieaugumā, bet tomēr algas turpināja pieaugt par 3.9%, vidēji sasniedzot 1118 eiro pirms nodokļu nomaksas, lai gan turpmākajā laikā kopējais plānotais algu fonds tautsaimniecībā var samazināties, tas nenovedīs pie strauja algu samazinājuma nodarbinātajiem. Vakanču skaits š.g.2. ceturksnī atgriezās 2018. gada nogales līmenī.

92. Darba tirgū Covid-19 krīze ietekmēja ar pieaugošu bezdarba līmeni, kas otrajā ceturksnī sasniedza 8.1%. 2020. gada jūnijā un jūlijā bezdarba rādītāji nostabilizējās vidēji 9% līmenī un jau augustā nedaudz nokritās līdz 8.8%. Arī vakanču piedāvājums šajos mēnešos saglabājies stabils. Jāatzīmē, ka Finanšu ministrija 2020. gadam ir prognozējusi 10.5% bezdarba līmeni, bet faktiskie rādītāji ir š.g. pirmos divos ceturkšņos ir zemāki. Šādu noturību darba tirgū veicināja atbalsta pasākumu kopums iedzīvotājiem un darbaspēkam t.sk. dīkstāves pabalstu piešķiršana.

93. Salīdzinot ar situāciju finanšu krīzes periodā, 2009. gada 2. ceturksnī bezdarbs pieauga līdz 17%, bet 2010. gada 1. un 2. ceturkšņos bezdarba līmenis sasniedza pat 20%. Turklāt realizējot izdevumu konsolidēšanas politiku, nebija pieejami līdzekļi plašiem bezdarba novēršanas pasākumiem.

94. Algu līmeņa pieaugums š.g. otrajā ceturksnī ir strauji saberzējies, tomēr tas ir adekvāts esošajai spriedzei ekonomikā un paredzams, ka šis būs īstermiņa efekts, jo pieprasījums darba tirgū pozitīvi ietekmēs arī algu pieaugumu, tomēr nav paredzams, ka pieaugums būs straujš.

95. Salīdzināšanai 2009. gadā algu samazināšanās bija vērojama sešus ceturkšņus pēc kārtas, un periodā no 2009. gada 2. ceturkšņa līdz 2010. gada 3. ceturksnim vidēji bija -6% apmērā. Pirms 2008. gada krīzes algu pieaugums sasniedza ļoti augstus rādītājus atsevišķos ceturkšņos pat sasniedzot vairāk kā +30% kāpumu, kas notika vienlaikus ar aktīvu banku kreditēšanas politiku un noveda pie augstiem inflācijas rādītājiem 8%-9% apmērā. Pašlaik, pat neskatoties uz saspringto situāciju darba tirgū, kas bija vērojama vēl 2019. gada nogalē, algu kāpums ilgtermiņā bija mērens un ļāva noturēt inflācijas rādītājus pieņemamos apmēros, lai gan pašlaik patērīna cenas balansē uz deflācijas robežas.

96. **Otrajā ceturksnī uzņēmēji kā saimniecisko darbību ierobežojošo faktoru uzsver pieprasījuma trūkumu, kas ir zemāks par jaudu noslodzi, turklāt tas korelē ar otrajā ceturksnī novērotiem ļoti zemiem konfidences indikatoriem būvniecībā (vidēji otrajā ceturksnī -30.0), rūpniecībā (vidēji -15.1), pakalpojumos (jūnijā -33.8). Jāpiebilst, ka jūlijā un augustā konfidences rādītāji ir uzlabojušies rūpniecībā, bet būvniecībā un pakalpojumos uzlabojumi ir ļoti minimāli. Iepriekšējā finanšu krīzē bija vērojama pretēja situācija - jaudu noslodze bija zemāka par pieprasījumu.**
97. **Jaudu noslodze, sākoties Covid-19 ierobežojošiem pasākumiem, š.g. otrajā ceturksnī ir kritusies par -6%, sasniedzot 69%. Tomēr pēdējie publicētie Eurostat dati par trešo ceturksni liecina, ka jaudu noslodze pakāpusies līdz 72%. Nozaru griezumā redzams, ka pieprasījuma kritums visstraujāk ir izpaudies rūpniecības nozarē, bet pēc CSP publicētiem jaunākajiem datiem par trešo ceturksni, pieprasījuma trūkuma problēma turpināja pieaugt tieši pakalpojumu nozarē, kas saistīts t.sk. ar dziļā krīzē nonākušo tūrisma pakalpojumu nozari. Tajā pašā laikā būvniecībā un rūpniecībā situācija stabilizējās. Šāds rezultāts krasi atšķiras no ainas, kas bija vērojama finanšu krīzes laikā 2009. gada sākumā, kad jaudu noslodze bija ievērojami zemāka par pieprasījumu būvniecībā, pakalpojumos un ražošanā. Kopš Covid-19 ierobežojumu ieviešanas, ekonomikas sentimenta rādītājs ir piedzīvojis dramatisku kritumu, kas salīdzināms vienīgi ar finanšu krīzes laika rādītājiem.**
98. **Krītoties Latvijas eksporta apjomam, tirdzniecības bilance ilgtermiņā saglabājas negatīva, tomēr Covid-19 ierobežojumu rezultātā ir krities arī importa apjoms, kas īstermiņā ietekmējis arī tirdzniecības bilanci. Kopš 2018. gada Latvijas eksporta, it īpaši reeksporta apjoms, turpināja kristies, kamēr importa vērtība pieauga. Divdesmit gadu ilgtermiņa novērojumi liecina, ka vidēji tirdzniecības bilances deficīts Latvijā bijis -14.4% no IKP. Šā gada otrajā ceturksnī tirdzniecības bilances deficīts sasniedza -5.4% no IKP. Ekonomikas cikla siltuma kartes novērtējumā šāds deficīts ir salīdzinoši augsts, pat neskatoties uz to, ka īstermiņā novērota tirdzniecības bilances uzlabošanās, kas š.g. otrajā ceturksnī notika lielākoties samazinātā importa apjoma rezultātā. Negatīva tirdzniecības bilance korelē ar tekošā konta deficītu, kas vidēji 20 gadu periodā uzrādījis -5% deficītu no IKP, tomēr pozitīvi ir tas, ka 2019. gada pēdējā ceturksnī un arī š.g. pirmos divos ceturkšņos tekošā kontā bija pārpalikums vidēji +2.4% no IKP.**
99. **Kreditēšanas aktivitāte, kas kopš 2018. gada saglabājas diezgan zema, ir spējusi noturēt gan pamatinflāciju, gan mājokļu cenas stabilā un salīdzinoši zemā līmenī. Kreditēšanas aktivitāte saglabājās zema, vēl kopš 2018. gada, kad Latvijā tika ieviestas vērienīgas banku sektora uzraudzības procedūras sakarā ar MONEYVAL ziņojumu. Lai gan Latvijai izdevās sekmīgi ieviest MONEYVAL rekomendācijas, un atbūt uzticību starptautiskā banku vidē, tomēr kreditēšanas aktivitāti papildus ietekmēja ekonomikas cikla sabremzēšanās sākums, kas mazināja kopējo pieprasījumu pēc kredītiem, turklāt arī kreditēšanas standarti bankās ir kļuvuši stingrāki. Pašlaik banku izsniegtie kredīti mājāsaimniecībām ir saistīti ar hipotekāro kreditēšanu un valdības sektorā ar pašvaldību kreditēšanu.**
100. **Pamatinflācija kopš 2017. gada ir bijusi stabila un zema, pretēji situācijai pirms globālā s finanšu krīzes, kad pamatinflācijas rādītāji bija augsti, maksimāli sasniedzot 9.9% līmeni. Covid-19 krīzē pamatinflācijas vidējā vērtība otrajā ceturksnī nokritās līdz 0.3%, pie tam š.g. jūnijā pamatinflācijas vērtība bija negatīva -0.1%. Mājokļu cenas iepriekšējo piecu gadu periodā bija stabilas un nevarēja novērot nekustamā tirgus pārkaršanas pazīmes, kā tas bija pirms finanšu krīzes, tomēr š.g. otrajā ceturksnī ir ievērojama sabremzēšanās mājokļu cenās, kas pieauga vien par +1.6%.**